

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ORMAN ENDÜSTRİ MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

TRABZON İLİNDEKİ KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ
ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİ İŞLETMELERİNİN
SOSYO - EKONOMİK TAHLİLİ

Orm. End. Müh. Kadri Cemil AKYÜZ

38399

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
"Orman Endüstri Yüksek Mühendisi"

Ünvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 18.07.1995

Tezin Savunma Tarihi : 24.08.1995

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Hicabi CINDIK

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Erdoğan GAVCAR

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Temel SAVAŞKAN

Ağustos 1995

TRABZON

ÖNSÖZ

Orman ürünleri sanayi sektörünün sahip olduğu ekonomik ve sosyal potansiyelin milli ekonomi içerisindeki yeri ve önemi bilinmektedir. Yapılacak çalışmalar ve alınacak önlemler ile bir yandan bu sanayi sektörünün kendi gelişimi ve kalkınmasının hızlandırılması, diğer yandan kendisiyle ilişkili olan diğer sanayi kollarının gelişmelerinin sağlanması gerekmektedir.

Orman ürünleri sanayisinin temelini oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmelerin oluşturdukları büyük fonksiyonlar ve işlevler karşısında tam anlamıyla tanınmadığı ve gerekli yardımlardan yoksun kaldığı düşüncesiyle hazırlanan bu çalışmada, bazen literatüre bile alınmayan küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin yapıları ve sorunları incelenmiştir.

Merkezi bir biçimde veya genel olarak yapılacak bir çalışmanın istenilen sonuçlardan uzak kalacağı, taşra olarak nitelendirilen küçük yerleşim birimlerinin sorunlarını tam olarak yansıtmayacağı düşüncesiyle bu tezin hazırlanış fikrini bana veren ve çalışma sırasında her türlü yardımı esirgemeyen Sayın Hocam Yrd. Doç. Dr. Hicabi CINDIK' a ve özellikle analiz kısmında bana yardımcı olan Sayın Yrd. Doç. Dr. Hakkı YAVUZ' a teşekkür etmeyi bir borç sayıyorum.

Çalışma sırasında yardımlarını benden esirgemeyen Orman Endüstri Makinaları ve İşletme Anabilimdalı elemanlarına ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

Trabzon, Ağustos 1995

Kadri Cemil AKYÜZ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
ÖZET.....	V
SUMMARY.....	VI
TABLO LİSTESİ.....	VII
1.GENEL BİLGİLER.....	1
1.1.Giriş.....	1
1.2. İmalât Sanayi Hakkında Genel Bilgiler.....	2
1.3. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Hakkında Genel Bilgiler.....	4
1.3.1. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tanımlanması.....	4
1.3.1.1. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tanımlanmasında Dünyada ve Türkiyede Kullanılan Kriterler.	5
1.3.2. Türkiyede Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Destek Sağlayan Kuruluşlar.....	8
1.3.2.1. Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu	9
1.3.2.2. Türkiye Halk Bankası.....	9
1.3.3. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri.....	10
1.3.4. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Güçlü ve Zayıf Yönleri.....	12
1.4. Orman Ürünleri Sanayisi Hakkında Genel Bilgiler.....	13
1.4.1. Orman Ürünleri Sanayisinin Gelişimi.....	14
1.4.1.1. Dünyadaki Gelişimi.....	14
1.4.1.2. Ülkemizdeki Gelişimi.....	14
1.4.2. Orman Ürünleri Sanayisinin Önemi ve Türkiyedeki Durumu.....	14
1.4.3. Küçük ve Orta Ölçekli Orman Ürünleri Sanayi İşletmeleri.....	16
1.4.4. Trabzon İlinde Sanayi Sektörünün Yeri ve Önemi.....	17
2.TEORİK ÇALIŞMA.....	25
2.1. Materyal ve Yöntem.....	25
2.1.1. Materyal.....	25
2.1.1.1. Araştırma Bölgesinin Tanıtımı.....	25
2.1.1.2. Araştırmanın Kapsamı ve Çalışma Amacıyla Kullanılacak Verilerin Toplanması.....	25
2.1.1.3. Anket Formlarının Hazırlanışı ve Uygulanması.....	26

2.1.2.Yöntem.....	27
2.1.2.1. Örnek Büyüklüğünün Belirlenmesi.....	27
2.1.2.2. İl ve İlçelerde Yapılan Çalışmalar.....	28
2.1.2.3. İstatistiki Değerlendirme Amacıyla Kullanılan Yöntemler.....	29
2.1.2.3.1. Çapraz Tablolar.....	29
2.1.2.3.2. Korelasyon Analizi.....	29
2.1.2.3.2.1. Pearson Korelasyon Katsayısı.....	30
2.1.2.3.3. Örnek Büyüklüğü ve Örnek Verileri Yardımıyla Ana Kütle Hakkında Bilgiye Varma.....	31
2.1.2.3.4. Örnek Büyüklüğü Yardımıyla Ana Kütle Oranı Hakkında Bilgiye Varma.....	31
3. BULGULAR.....	33
3.1. Araştırma Alanı Kapsamında Yer Alan İşletmelerin Faaliyet Dallarna Göre Sayısal Dağılımları.....	33
3.2. Yapılan Anket Çalışması Sonucu Elde Edilen Bulgular.....	36
4. İRDELEME	39
4.1. Trabzon İlindeki Orman Ürünleri Sanayisinin Yapısı ve Sorunları.....	39
4.2. Ana Kütle Hakkında Bilgiye Varma ve Ana Kütle Oranının Tahmini Değerlendirmeleri.....	42
4.3. Korelasyon Analizine Göre Elde Edilen Sonuçların Değerlendirmesi.....	45
4.4. Çapraz Tablolama Sonucunda Elde Edilen Sonuçların Değerlendirilmesi.....	46
5. SONUÇLAR.....	48
6. ÖNERİLER.....	51
7. KAYNAKLAR.....	58
8. EKLER.....	61
9.ÖZGEÇMİŞ.....	65

ÖZET

Nüfusun hızla artmasına karşın doğal dengenin en önemli unsuru olan ormanlarımız hızlı bir biçimde azalmakta ve buna paralel olarak orman ürünleri sanayisi iş kolundaki sorunlar hızla büyümektedir. Orman ürünleri sanayisinde arz ve talep çatışması ve diğer taraftan bu iş kolunda çalışan küçük ve orta ölçekli işletmelerin sorunları birlikte dikkatle incelenmesi gerekmekte olan iki önemli konudur.

İşsizlik sorununun çığ gibi büyüdüğü bir ülkede özellikle kalifiye eleman arayıp çalıştırma düşüncesinde olan büyük işletmelere karşı, sadece sahip oldukları küçük bir sermaye ve çeşitli sorunlar nedeniyle bulmakta güçlük çektikleri kalifiye eleman eksikliğini çirak olarak yetiştirmeye başladığı kişilerle gidermeye çalışan küçük ve orta ölçekli işletmelerin çok iyi analiz edilmeleri gerekmektedir.

Bu çalışmada bir orman fakültesine sahip olan Trabzon ilinin mülki sınırlar dahilinde bulunan orman ürünleri sanayisi durumunu belirlemek çalışmanın temel amacı olarak tespit edilmiştir. Bu amaca ulaşabilmesi için alt amaçlar belirlenerek istenilen sonuçların eldesi düşünülmüştür. Bu nedenle; bu sektörde işyerlerinde ortalama olarak istihdam edilen işçi sayıları ne kadardır? Çalışanların eğitim seviyeleri nedir? Bu sektörün kredi kullanım oranı nedir? gibi soruların cevapları aranmıştır. Bu maksatla anket ve açık görüşme yöntemlerinden yararlanılmış, elde edilmesi düşünülen sonuçlara uygun olarak korelasyon analiz tekniği ve çapraz tablolar yöntemleri kullanılmıştır. Çalışma sırasında işletmelerin tüm yönleriyle incelenmeleri imkanı olmadığından daha ayrıntılı sonuçların eldesi, yapılabilecek diğer çalışmalarla tamamlanması düşünülmüştür.

Yapılan araştırma, hesaplama sonucunda çalışmanın konusunu oluşturan işletmelerin ana sorunları belirlenmiş, çözüm önerileri getirilmiştir. Ayrıca örnekleme tekniğine uygun bir biçimde yapılan istatistiki değerlendirmelerle Trabzon ilindeki işletme yapıları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Orman Ürünleri Sanayi ve Trabzon, Küçük ve Orta Ölçek, Anket Yöntemi, Çalışanlar, Ekonomik ve Sosyal Yapı.*

**Socio - Economic Analysis of Small and Middle - Sized Forest Product Industry
Establishments in the Province of Trabzon**

SUMMARY

As a result of the rapid increase in population, forests which are an integral part of natural balance have been dramatically decreasing. Thus problems associated with forest product industry, which is in close connection with forestry, are on the rise. In this regard, the supply and demand conflicts and problems in small and middle - sized establishments in the forest product industry are two major issues which require close attention.

In a country where unemployment is a major problem, especially the small and middle - sized establishments with hardly recruited qualified personnel and financial difficulties as opposed to the larger ones with less problems associated with qualified personnel, should be examined first.

The principal objective of this study is to examine the status of forest product industry in the province of Trabzon. To achieve this objective, several alternative objectives were determined. For this, answers to several questions were given. Questions included: How many workers were employed in these establishments in this sector? What is the level of education of the employees? What is the rate of the use of credit in this sector? In this respect, methods such as public survey and personal communication were used. The data obtained were analyzed using correlation analysis.

The current study has identified the main problems of the establishments and alternate solutions to these problems were proposed. Moreover, the establishments structures in the province of Trabzon were identified.

Key Words: Forest Products Industry and Trabzon, Small and Middle - Sized, Public Survey, Employers, Economical and Social Structure.

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. 1927 ve 1960 yılları arasında sanayi işletmelerinin bölgesel dağılımları.....	2
Tablo 2. Sanayi sektörü içerisinde imalât sanayisinin yıllar itibarıyla gayri safi hasıla payı(%).....	3
Tablo 3. Üç sektörün işyeri sayısı ve katma değer oluşumu.....	4
Tablo 4. Bazı ülkelerde küçük işletmelerle ilgili ekonomik göstergeler.....	6
Tablo 5. Trabzon ilinde dağıtılan kredi miktarları.....	10
Tablo 6. Türkiye imalât sanayi işletmelerinin ölçek büyüklüğüne göre istihdam dağılımları.....	11
Tablo 7. Sektörlerin işyeri sayısı ve katma değer oluşumları.....	11
Tablo 8. Türkiyede kurulu bulunan orman ürünleri sanayi işletmelerinin yersel dağılımı.....	15
Tablo 9. Türkiyede kurulu bulunan odun kökenli sanayi işletmeleri.....	15
Tablo 10. İmalât sanayisi ve orman ürünleri sanayisinin karşılaştırılması.....	17
Tablo 11. Küçük ölçekli imalât sanayi işletmelerinin sektörel bazda dağılımları.....	17
Tablo 12. Trabzon ilindeki sektörlerin istihdam oranları(%).....	18
Tablo 13. Trabzon ilindeki işyerlerinin sektörel bazda dağılımı.....	18
Tablo 14. Trabzon ili imalât sanayi işyerlerinin dağılımı.....	19
Tablo 15. Trabzon ili orman ürünleri sanayi işletmelerinin işçi sayısı bazında dağılımları.....	19

Tablo 16. Trabzon ili imalât sanayi ve orman ürünleri sanayi çalışanlarının yıllık ortalamaları itibarı ile dağılımları.....	19
Tablo 17. İmalât sanayisi ve orman ürünleri sanayisinin şirket oluşum bazında dağılımları.....	20
Tablo 18. Trabzon, Maçka ve Sürmene işletme müdürlüklerine kayıtlı orman ürünleri sanayi işletmeleri.....	20
Tablo 19. Trabzon ilindeki işyerlerinin sektörel bazda dağılımları.....	21
Tablo 20. Trabzon ilindeki küçük ölçekli imalât sanayi işletmeleri.....	21
Tablo 21. Trabzon ilindeki orta ölçekli işletmelerin sektörel dağılımları.....	21
Tablo 22. Trabzon ili imalât sanayi istihdam verileri.....	22
Tablo 23. Trabzon ili imalât sanayi işletmelerinin hukuki durumları.....	23
Tablo 24. Orman ürünleri sanayi işletmelerinin hukuki durum gelişimi (1980 - 1992).....	23
Tablo 25. Trabzon ili orman ürünleri sanayisi ile imalât sanayisinin gelişimi.....	23
Tablo 26. 1985 - 1992 yılları arasındaki yüzdesel değişimler.....	24
Tablo 27. Araştırma alanı kapsamında olan yerleşim merkezlerinde S.S.K.' ya kayıtlı olan işyeri sayısı ve uygulanması gereken anket sayısı.....	28
Tablo 28. Çalışma alanında tespit edilen işyerlerinin faaliyet dallarına göre dağılımları.....	33
Tablo 29. Araştırma alanı kapsamında tespit edilen işyerlerinin dağılımları.....	34
Tablo 30. Orman işletme şefliklerine kayıtlı bulunan işyerleri.....	35
Tablo 31. Belirlenen tüm işyerlerinin yüzdesel dağılımları.....	36
Tablo 32. İşletmelerde çalışanların eğitim seviyeleri bakımından sınıflandırılması.....	46
Tablo 33. Çalışanların niteliklerine göre sınıflandırılması.....	47

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Gelişmiş ülkelerin bugünkü durumlarına gelmede önemli rol oynayan ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik ve sosyal istikrarın sağlanmasında gözardı edilemeyecek bir paya sahip olan küçük ve orta ölçekli işletmeler, dünya ekonomisinde oluşan değişimler sonucu önemlerini daha fazla artırmışlardır. Ekonomik ilerlemenin temelini, çoğunluğu oluşturan bu tür işletmelerin sağlayacakları başarıların oluşturacağını kabul etmemiz gerekmektedir.

Özellikle sanayileşmiş ülkelerin ekonomik ağırlıklarını, kendi ekonomilerine bağlı olarak belirledikleri küçük ve orta ölçekli işletmeler oluşturmaktadır. Ekonomik bakımdan daha güçlü olmak isteyen işletmelerin, tüketicilerin artan çeşit isteği karşısında bu isteği daha kolay karşılayabilme yeteneğine sahip bulunan küçük işletme pozisyonunu alabilmeleri onların daha etkin rol oynamalarını sağlayabilecektir. Böylelikle çok büyük görülen firmalar bile kendi içlerinde küçülebilecekler ve değişimlere daha kolay uyum sağlayabileceklerdir.

İşletmeler arası dayanışma ve işbirliğinin sağlanmasında, rekabetin korunmasında ve gelir dağılımı politikalarının uygulanmasında etkin bir rol oynayan bu tür işletmeler istihdam oluşturmada önemli bir role sahiptirler. Büyük işletmelerin genellikle daha eğitilmiş kişileri istihdam etmelerine karşın, küçük işletmeler özellikle işgücünü yerinde istihdam edebilme özellikleri ile ekonomiye katkı sağlamalarının yanında genç ve niteliksiz işgücünü de istihdam etmektedirler.

Büyüyen ve gelişen ekonomik dünya içerisinde yalnızca bireysel başarı göstermeyen bu işletmeler, kendi sektörleri içerisinde veya ilgili sektörel gruplarda bulunan daha büyük işletmelerle işbirliğine girip yalnız başlarına gerçekleştiremeyecekleri faaliyetlerin oluşumunu da sağlayabilmektedirler. Böylelikle büyük sanayi kuruluşlarına aramal sağlama fonksiyonunu da yerine getirerek ekonomide bir dinamizm sağlayabilmektedirler.

Küçük sermayelerin desteğinde kurulan küçük işletmeler, gerçekleştirdikleri üretim sonucu elde ettikleri gelirlerini genelde tüketmek yerine öz sermayelerini artırma yoluna gitmeleri bölgeler arasındaki gelir dağılımını olumlu yönde etkileyerek sermayelerin belirli kişilerin ellerinde toplanmasının önüne geçebilmekte ve özel tasarrufların yatırıma dönüşümünü sağlayabilmektedirler. Ayrıca gelişme düzeyi ile sosyal dengenin sağlanması ve istikrarın oluşturularak toplumda amaçlanan olayların gerçekleşmesine yardımcı olmaktadır. Yeni yöntemlere daha kolay uyum sağlayabilmeleri, büyük firmaların devamlı üretimlerini gerçekleştirdikleri ürünler içerisinde çeşitliliğin artmasını sağlayabilmektedir.

Ekonomik gücünü arttırmak mecburiyetinde olan ülkemiz, özellikle sanayi sektöründe optimal işletme büyüklüğüne ulaşmak zorundadır. Türkiye' de uygulanan ekonomik politikalar sonucu küçük ve orta ölçekli işletmelere gereken önem verilememiştir.

İmalât sanayi işletmelerimiz içerisinde yaklaşık % 20' lik bir orana sahip olan orman ürünleri sanayisi bu oran nisbetinde milli gelire katkıda bulunamamaktadır. Yapılacak doğru ve planlı çalışmalarla bu sektörün istenilen seviyeye gelmesi sağlanabilecektir.

Bir üniversiteye sahip ilimizin küçük ve orta ölçekli orman ürünleri sanayi işletmelerinin sosyo - ekonomik yapılarını ortaya koymak, mevcut yapının iyileştirilmesi ve çözüm önerilerinin getirilmesi amacıyla bu çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir.

İlimizin gelişmişlik seviyesinin giderek azalması, üniversitelerin öncelikli olarak kendi bölgesel sorunlarına eğilmesi gereğini ortaya çıkarmaktadır. Bölge ekonomisi alanında yapılması gerekli çalışmalara destek sağlama niteliği taşıyan bu çalışma sonucunda ilerde yapılacak çalışmaların desteksiz ve temelsiz kalmamaları sağlanacaktır.

1.2. İmalât Sanayi Hakkında Genel Bilgiler

Üretim faaliyetini gerçekleştiren üç sektörden (*Ticaret, Sanayi ve Hizmetler*) biri olan sanayi sektörü; hammadde ya da ara mallarının makina ve el emeğiyle işlenerek her türlü malın elde edilmesi faaliyeti olarak tanımlanabilmekte ve genellikle madencilik, imalât sanayi ve enerji olarak literatürde ve istatistiklerde yer almaktadır. Sanayinin gelişimi ise istihdamın büyük kısmını barındıran imalât sanayisi üzerinden yapılmaktadır.

Özellikle üretimin gerçekleştirildiği ve üretim değerlerinin artırıldığı imalât sanayi sektörü bu bağlamda oldukça önemli bir yere sahiptir. Ülkemizde 1927 ve 1960 yılları arasında bölgeler bazında sanayi işletmelerinin dağılımları Tablo 1' de görülmektedir (1).

Tablo 1. 1927 ve 1960 yılları arasında sanayi işletmelerinin bölgesel dağılımı (%).

Bölgeler	1927	1939	1955	1960
Marmara	29.6	51.0	47.8	47.2
Ege	17.9	20.0	19.8	19.6
Orta Anadolu	15.8	8.0	10.9	12.3
Karadeniz	12.3	6.0	6.8	6.2
Akdeniz	6.6	7.0	7.0	7.0
Doğu Anadolu	9.6	5.0	3.8	3.8
G.Doğu Anadolu	8.2	3.0	3.9	3.8

1927 ile 1960 yılları arasında Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde sanayi işletmelerinin sayıları artarken Karadeniz, Orta Anadolu, Doğu ve Güney Doğu Anadolu' da bu sayı hızla azalma göstermiştir.

İmalât sanayisi temel girdi olarak kabul ettikleri hammaddelerini, bazen tamamlayıcı mallarla üretime sokarak, insanın bedensel ve düşünsel işgücünden yararlanmak yoluyla makine ve teçhizatlarla bir üretimin gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Üretim aşamasında bazen ileri teknolojinin kullanımı sağlanırken, bazen de geleneksel iş yöntemlerinden yararlanılmaktadır.

İmalât sanayi sektörünün gayri safi milli hasıla (G.S.M.H.) içindeki payı yıllar itibari ile Tablo 2' de gösterilmektedir (2).

Tablo 2. Sanayi sektörü içerisinde imalât sanayisinin yıllar itibariyle gayri safi milli hasıla payı (%).

Yıllar	1980	1983	1984	1985	1988	1989
Sanayi Sektörü	21.87	23.36	24.13	24.80	26.37	26.45
İmalât Sanayi	17.62	19.26	20.07	20.32	21.62	21.53

1980 yılında % 21.87' lik sanayi sektörü içinde % 17.62' lik bir paya sahip olan imalât sanayi 1989 yılında % 26.45' lik sanayi sektörü içerisinde % 21.53' lük bir paya sahip olmaktadır.

Hammaddenin saf halde kullanılarak elde edilebilecek faydası onun, imalât sanayisi içerisinde uygulanacak uygun yöntem ve tekniklerle çeşitliliğinin artırılmasıyla daha etkin ve verimli kullanımını mümkün kılmaktadır. Bazen fiziksel olarak değişikliğe uğratılabilen hammaddelerin ürün çeşitliliğinin artırılması ancak imalât sanayisi içerisinde gerçekleştirilebilmekte ve böylece mevcut değerlerinden daha yüksek bir değere sahip olmaları sağlanabilmektedir.

Ticaret sektöründe olduğu gibi ürünlerin üzerinde herhangi bir işlem gerçekleştirilmeden belirli bir fiyattan alınıp, yüksek bir fiyattan satımının veya hizmet sektöründe olduğu gibi gerçekleştirilen hizmetlerin sonucunda elde edilen gelirin dışında, imalât sanayi sektörü, mevcut teknolojiyi kullanarak yeni ürünler elde etmenin yanında, kullandığı işçilik ve enerji alanlarında ödedikleri ücretler sayesinde kazançlarının belirli bir paya sahip olmasını sağlamaktadır.

Orman ürünleri sanayisi uluslararası standart sanayi sınıflandırmasına göre imalât sanayisinin ikili düzeyde bir alt sanayi grubu olarak faaliyetlerde bulunmaktadır.

İmalât sanayisi içerisinde yer alan sanayi sektörleri aşağıda belirtilmiştir.

31. Gıda, içki ve tütün sanayi,
32. Dokuma giyim eşyası ve deri sanayi,
33. Orman ürünleri ve mobilya sanayi,

34. Kağıt - kağıt ürünleri ve basım sanayi,
 35. Kimya - petrol, kömür, kauçuk ve plastik ürünleri sanayi,
 36. Taş ve toprağa dayalı sanayi,
 37. Metal ana sanayi,
 38. Metal eşya - makina teçhizat, ulaşım araçları, ilmi ve mesleki ölçme aletleri sanayi,
 39. Diğer imalât sanayi.

Tablo 3' de her üç sektörün 1985 yılı Devlet İstatistik Enstitüsünün verilerine göre işyeri sayıları ve katmadeğer oluşumları görülmektedir (3).

Tablo 3. Üç sektörün işyeri sayısı ve katmadeğer oluşumları.

<i>Sektör</i>	<i>İşyeri Sayısı (adet)</i>	<i>K.D.V. Oranları (%)</i>
Sanayi	193.753	37.10
Ticaret	254.275	8.55
Hizmet	418.561	54.35
Toplam	866.589	100.0

1.3. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Hakkında Genel Bilgiler

1.3.1 Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tanımlanması

Küçük ve orta ölçekli işletmeler için yapılan tanımlara bakıldığında her ülkede ayrı kriterlerin kullanıldığı ve farklı tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Farklı kriterlerin ve tanımlamanın temelini ülke ekonomilerinin büyüklükleri oluşturmaktadır. Bundan dolayı küçük ve orta ölçekli işletmelerin tanımlanması hukuki olmaktan daha çok ekonomik bir anlam taşımaktadır. Dolayısıyla ülkelerin ekonomik yapıları değiştikçe bu tür işletmelerin belirlenmesini sağlayan ölçütler de değişebilmektedir.

Genel olarak küçük işletmeler, genellikle az sermaye kullanımı yanında daha çok el emeğiyle faaliyette bulunan ayrıca çabuk karar verme imkanına sahip ve düşük düzeyde yönetim giderleriyle çalışan, ucuz bir üretim gerçekleştiren ekonomik teşebbüsler olarak tanımlanmaktadır (4).

Çoğunlukla; büyüklerine kıyasla daha küçük pazarlara hitap eden, yönetimini, sahiplerinin oluşturduğu bağımsız birimler olan bu tür işletmelerin tanımlanmasında kullanılan ve hemen hemen tüm dünyada kabul edilen genel kriterler nicelik ve nitelik olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu kriterler yardımıyla işletme büyüklükleri arasındaki farklar daha belirgin hale gelmektedir (5).

1. Nicelik Yönünden;

- İşçi sayısı,
- Sermaye,
- Aktif toplamı,
- Kar,
- Toplam çevirici güç miktarı,
- Enerji kullanımı,
- Ciro (*Satış Hasılatı*),
- Makina parkı,
- Kapasite (*Üretim Hacmi*).

2. Nitelik Yönünden;

- Girişimcinin işletmede fiilen çalışması,
- İş bölümü ve uzmanlaşma derecesi,
- Sermayenin sınırlı oluşu, finansal yetersizlik,
- Yönetim tekniklerinin uygulanmaması veya yetersizliği.

Kimi araştırmacılar tarafından teknik ölçüler olarak tanımlanan nicel ölçüler içerisinde en kolay saptanabilmesi nedeniyle işçi sayısı en çok kullanılan ölçü durumdadır. Nitel özellikler açısından yapılan tanımlamaya göre; küçük işletme "kendi alanında bir hakimiyet kuracak büyüklüğü olmaksızın işletilen ve bağımsız mülkiyete konu olan işletmelerdir" diye tanımlanır (6).

1.3.1.1. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tanımlanmasında Dünyada ve Türkiyede Kullanılan Kriterler

Küçük işletmelerin tanımlanmasında hem nicel hemde nitel kriterlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bir işletme istihdam ettiği personel sayısına göre küçük sayılırken, aktif değerleri veya satışları açısından büyük olabilir. Sınıflandırmalarda temel tutulan kriterler özellikle nicel ölçüler ülkeler arasında önemli farklılıklar göstermektedir. Küçük sanayiye yapılan yardımlara göre Japonya' da 300' den az işçi çalıştıran sanayi işletmeleri küçük işletme olarak kabul edilirken, İtalya' da 500' den az işçi çalıştıran işletmeler küçük işletme olarak tanımlanmaktadır. Belçika' da 50, Hollanda' da 25' den az Fransa' da ise 6 - 25 arasında işçi çalıştıran işletmeler küçük işletmeler olarak kabul edilmektedir. Birleşmiş Milletler tarafından 1950' li yıllar sonunda hazırlanan bir raporda Mısır, İsrail ve Türkiye' de 10' dan az işçi çalıştıran sanayi işletmeleri küçük işletmeler olarak tanımlanmaktadır. Dünya Bankası tarafından 1980 yılında Türkiye için hazırlanan bir raporda 1 - 50 arasında personel istihdam eden sanayi işletmeleri küçük işletmeler olarak tanımlanmaktadır. Daha önce belirtilen kriterlere göre kimi ülkelerde işletmeler a) küçük

işletmeler, b) büyük işletmeler, olarak iki grup altında toplanırken kimi ülkelerde ise a) küçük işletmeler, b) orta ölçekli işletmeler, c) büyük işletmeler, olarak tanımlanmakta, kimilerinde' de a) çok küçük işletmeler, b) küçük işletmeler, c) orta ölçekli işletmeler, d) büyük işletmeler olarak sınıflandırılmaktadır. 1980' li yılların ortalarından itibaren, başta Avrupa Topluluğu olmak üzere kimi ülkeler küçük ve orta boy işletmelere (KOBİ' ler) tek bir grup altında toplayarak işletmeleri a) küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ' ler) b) büyük ölçekli işletmeler, ya da a) çok küçük ölçekli işletmeler, b) küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ' ler), c) büyük işletmeler olmak üzere üç grup altında sınıflandırmaya başlamışlardır (7).

Dünyada bu konudaki uygulamalara bakıldığında genellikle iki ayrı açıdan tanımlamanın yapıldığı görülmektedir (8).

1- İstihdam edilen kişi sayısına göre;

- Mikro firmalar (2 - 3 kişi),
- Çok küçük firmalar (3 -20 kişi),
- Küçük firmalar (20 - 50 kişi),
- Orta firmalar (50 - 200, 50 - 500 kişi).

2 - Yönetim ve mülkiyet açısından;

- Tek kişilik şirketler,
- Modern aile şirketleri,
- Halka açık şirketler.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin kendi ülkelerinin gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak meydana getirdikleri ölçüler içerisinde oldukça yüksek paylara sahip oldukları görülmektedir. Japonya' da tüm sanayi işletmelerinin % 99.4' ünü, Batı Almanya' da % 99.8' ini, A.B.D.' de % 97.2' sini, Kanada' da % 98' ini, Tayland' da % 89' unu, Şili' de %99.4' ünü, Sri Lanka' da % 90' ını küçük ve orta ölçekli işletmeler oluşturmaktadır. İstihdam bakımından bu oranlar, A.B.D.' de % 50.4, Kanada' da % 42, Japonya' da % 81, Batı Almanya' da % 64, Şili' de % 51.6, Sri Lanka' da % 75 ve Tayland' da % 40 olmaktadır (9).

Ülkelerin değişen ekonomik yapıları içerisinde belirli ağırlıklara sahip olan küçük işletmelerin yeri ve önemi aşağıdaki Tablo 4' de verilmektedir (10).

Tablo 4. Bazı ülkelerde küçük işletmelerle ilgili ekonomik göstergeler.

Ülkeler	ABD	Hindistan	Japonya	İngiltere	G.Kore	Türkiye
Toplam İşletmelere Oranı (%)	97.2	98.6	99.4	96.0	98.8	98.8
İstihdam Oranı (%)	50.4	63.2	81.4	36.0	59.4	45.6
Yatırım Payı (%)	38.0	27.8	40.0	29.5	35.7	26.5
Üretim Payı (%)	36.2	50.0	52.0	25.1	34.5	37.7
İhracat Payı (%)	32.0	40.0	38.0	22.2	20.0	8.0
Verilen Kredi Payı (%)	42.7	13.5	50.0	27.2	46.8	2.3

Ülkemizde, 1930' larda oluşturulan toplam nihai mal ve hizmetlerin % 10.3' ü imalât sanayisinde oluşturulurken, 1935' de bu oran gayri safi milli hasılamın %16.4' ünü ve 1940' da % 17.1' ine çıkmıştır. 1940 - 1950 arasında ikinci dünya savaşı ve savaş sonrasının getirdiği zorluklar nedeni ile sanayileşmede bir durgunluk dönemi yaşanmıştır. 1950 yılından itibaren bir bakıma "geçiş" olarak adlandırılabilen yeni bir dönem başlamıştır. 1950 yılında Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından derlenen anketler sonucunda imalât sanayisi katma değerinin G.S.M.H. içindeki payı % 12.8 olduğu görülmektedir. İmalât sanayisinin G.S.M.H. içindeki payı 1955' de % 14' e 1960' da ise % 14.7' ye ulaşmıştır (11).

Devlet planlama teşkilatı'nın altıncı beş yıllık kalkınma planı küçük sanayi özel ihtisas komisyonu raporunda:

1 - 9 kişi çalışan işyerleri çok küçük,

10 - 49 kişi çalışan işyerleri küçük.

50 den fazla kişi çalışan işyerleri orta ölçekli sanayi işletmeleri niteliğine alınmıştır

(12).

Devlet istatistik enstitüsünün yaptığı genel sanayi ve işyeri sayımlarında ise:

- 1927 yılında 4 yada daha az işçi çalıştıran işletmeler küçük,

- 1950 yılında 10 veya 10 beygir gücünden daha çok devindirici güç kullanan sanayi işletmeleri büyük, 9 veya 9' dan az devindirici güç kullanan işletmeler küçük,

- 1964 yılında 9 veya daha az işçi çalıştıran işletmeler küçük,

- 1970 yılında 9 veya daha az işçi çalıştıran işletmeler ve 50 beygir gücünden az devindirici güç kullanan işletmeler küçük,

- 1980 yılında 1 - 9 kişi çalıştıran işletmeler küçük,

- 1985 yılında 1 - 9 kişi çalıştıran işyerleri küçük ve 10 - 49 kişi çalıştıran işyerleri orta ölçekli işletmeler olarak kabul edilmiştir (13).

Ülkemizde küçük ve orta boy sanayi işletmelerinin tek finansman bankası olan Halk bankasının bu konuda yaptığı son tanımlamada 50' den az işçi ve 250 milyon sermaye sınırını küçük, 50 - 99 arası işçi ve 2.5 milyar sermaye sınırını orta, 100 ve daha çok işçi ve 2.5 milyardan fazla sermayeyi büyük ölçekli işletmeler için kabul etmektedir. Küçük sanayi geliştirme teşkilatı (KÜSGET) bu konuda yaptığı tanımlama da ise 1 - 9 işçi çalıştıran işletmeleri küçük, 10 - 49 arası orta, 50' den fazla işçi çalıştıran işletmeleri büyük olarak kabul etmektedir (5).

Finans kuruluşu ile geliştirme teşkilatı tarafından belirlenen ölçek büyüklükleri arasında oldukça büyük farklar vardır. Bu tanımlardan daha başka küçük işletmelerin tanımlarını yapan başlıca kanunlar şunlardır (7):

- KOSGEB Kanunu,

- Türk - Ticaret Kanunu,

- Gelir Vergisi Kanunu,

- Sanayi Sicil Kanunu.

1.3.2. Ülkemizde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Destek Sağlayan Kuruluşlar

Ülkemizde küçük ve orta ölçekli işletmelere teknik yardım ve danışmanlık hizmeti veren kuruluşlar şunlardır (5).

1. Sanayi ve Ticaret bakanlığı, Küçük sanayi ve el sanatları genel müdürlüğü,
2. Türkiye Halk bankası,
3. İlgili meslek kuruluşları;
 - a) Esnaf ve küçük sanatkârlar derneği,
 - b) Esnaf ve küçük sanatkârlar birlikleri,
 - c) Esnaf ve küçük sanatkârlar federasyonları,
 - d) Esnaf ve küçük sanatkârlar konfederasyonu,
4. Ticaret ve sanayi odaları (TSO),
5. Milli üretivite merkezi (MPM),
6. Türkiye bilimsel ve teknik araştırma kurumu (TÜBİTAK),
7. İhracatı Geliştirme Merkezi (İGEME),
8. Küçük sanayi geliştirme teşkilatı (KÜSGET),
9. Teşebbüs destekleme ajansı (TDA),
10. İlgili vakıflar;
 - a) Türk pazarlama vakfı,
 - b) MESS vakfı,
 - c) MEKSA vakfı,
 - d) TOSVÖY vakfı,

Finans kolaylıkları sağlayan kuruluşlar ise aşağıda belirtildiği gibidir (5).

1. Sanayi ve Ticaret bakanlığı, küçük sanayi ve el sanatları genel müdürlüğü,
2. Türkiye Halk bankası,
3. Sınai yatırım ve kredi bankası (SYKB),
4. Teşebbüs destekleme ajansı (TDA),
5. Esnaf kefalet kooperatifleri,
6. Küçük sanayi kooperatifleri,
7. Küçük sanayi, sanayi bölgeleri ve siteleri genel müdürlüğü.

Bunların dışında bu tür işletmelerle ilgilenen diğer kuruluşlar ise şunlardır (7).

-Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği bünyesinde kurulan Orta ve Küçük İşletmeler Kurulu (OKİK),

-Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme Başkanlığı (KOSGEB),

-Kredi Garanti Fonu (KGF),

-Türkiye Esnaf - Sanatkârlar ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü (TES - AR),

-Fuarçılık ve Geliştirme A.Ş. (FORUM),

Ayrıca; Türk Standartlar Enstitüsü (TSE), Konrad Adenauer Vakfı, Friedrich Nauman Vakfı kendilerine baş vurulması halinde kendi uzmanlık dallarında küçük işletmelere yardımcı olmaktadır.

Bunlar içerisinde küçük ve orta ölçekli işletmeler tarafından bilinen ve en çok yararlanma yoluna gidilen kuruluşlar ise Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu ve Türkiye Halk bankasıdır.

1.3.2.1. Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu

507 sayılı kanunda, esnaf ve sanatkarlar örgütlerinin en üst kuruluşu olarak Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonunun kurulması hükme bağlanmıştır. Kanun; Konfederasyonun tanımını ve kuruluş amacını; "bu kanuna tabi esnaf ve sanatkarlar odaları, birlikleri ve federasyonları arasında birliği temin etmek, gelişme ve ilerlemeyi sağlamak ve genel olarak esnaf ve sanatkarların çalışmalarını meslek icabına ve memleket yararına uygun bir şekilde yürütülmesini düzenlemek ve bu hususta lüzümlü görülecek her türlü tedbir ve teşebbüste bulunmak, esnaf ve sanatkarları yurt çapında ve uluslararası düzeyde temsil etmek, sorunlarının çözümü için ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar nezdinde gerekli girişimlerde bulunmak ulusal ekonomideki gelişmelere paralel olarak lüzümlü görülecek mesleki tedbirleri almak, mesleki eğitimlerini geliştirmekle görevli olarak Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu kurulur" şeklinde belirtmiştir (7). Kooperatife üye olan esnaf ve sanatkarlara mesleki faaliyetleri için gerekli kredi ve banka teminat mektuplarının sağlanması için kefil olma görevini esnaf ve sanatkar kefalet kooperatifleri doğrudan üstlenmektedirler.

1.3.2.2. Türkiye Halk Bankası

Türkiye Halk Bankası, esnaf sanatkar ve küçük sanayi işletmelerinin kaynak ihtiyacının karşılanmasını sağlamak amacıyla, 1933 yılında 2284 sayılı yasa ile kurulmuştur. İlk yıllarda Halk Sandıkları ve Halk Bankası olarak ikili bir organizasyon şeklinde faaliyetini sürdüren Türkiye Halk Bankası, esnaf ve sanatkarlara doğrudan kredi açma yerine, küçük kredi kurumları olan Halk Sandıklarına finansman sağlama yönünde görevini sürdürmüştür. Esnaf ve sanatkâra mali imkan sağlayan tek ihtisas bankası durumundaki Türkiye Halk Bankası özellikle planlı dönemle birlikte, 1963 yıllarından itibaren, küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansmanında daha etkin bir rol oynamaya başlamıştır (5).

Halk Bankasının verdiği krediler Kooperatif, Sanayi ve Fon Kredileri olarak üç gruba ayrılmaktadır (5).

- Kooperatif Kredileri; Esnaf ve sanatkâra, işyeri için gerekli makine, araç ve gereçleri ile işletme sermayesi ihtiyacını karşılamak amacıyla, Esnaf Kefalet Kooperatifleri kefaletiyle veya doğrudan doğruya banka tarafından kullanılan düşük faizli kredilerdir.

Halk Bankası tarafından imalât ve onarımla ilgili meslek gruplarında en çok ağaçtan mamul eşya imali ve onarımcılığına kredi verilmiştir (% 7.3). Bunu madeni eşya - makine imali ve onarımcılığı (% 6) ve dokuma giyim dalı (% 5.9) takip etmektedir.

- Sanayi Kredileri; Küçük ve orta ölçekli işletmelerin makine ve tesisleri ile işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kullanılan, küçük sanayi tesis ve işletme kredileri ile sanayi tesis ve işletme kredileri olarak adlandırılan tamamı orta ve uzun vadeli kontrollü kredilerdir.

- Fon Kredileri; Dünya Bankasından sağlanan fon ile küçük ve çok küçük ölçekli işletmelere, 5 yıllık kalkınma planları ve yıllık programlara uygun alanlardaki emek yoğun sanayilerin desteklenmesi, güçlendirilmesi ve bu suretle yeni iş imkanları yaratılması amacıyla yurt içinden veya dışından makine ekipman temini için yatırım kredisi açılmaktadır.

Halk Bankası ve esnaf kefalet kooperatifleri aracılığıyla Trabzon ilinde dağıtılan kredi miktarları Tablo 5' de verilmektedir.

Tablo 5. Trabzon ilinde dağıtılan kredi miktarları (Değer 000 TL.).

<i>Yıllar</i>	<i>Halk Bankası Tarafından</i>	<i>Esnaf Kefalet Koop. Aracılığıyla</i>
1991	3.849	4.004
1992	7.045	7.625
1993	15.125	14.548
1994 (<i>İlk Altı Ayı</i>)	29.772	19.397
Toplam	55.791	45.574

1.3.3. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri

İstihdam güçleri sayesinde ülkelerde ekonomik ve sosyal dengenin oluşmasına yardımcı olan, değişken şartlara kolaylıkla uyum sağlayabilen, belirli sanayi sektörlerinde büyük işletmeleri tanımlayıcı özelliğe sahip olabilen, bölgeler arasında dengeli büyümenin sağlanmasında odak merkezi olarak rol oynayan küçük ve orta ölçekli işletmeler ağırlıklı olarak imalât sanayisi içerisinde yer almaktadır.

1970 ve 1985 dönemlerinde imalât sanayi işletmelerinin ölçek büyüklüklerine göre istihdam dağılımları Tablo 6' da gösterilmiştir (14).

Aynı dönemde ölçek büyüklüklerine göre en yüksek iş yaratma % 136.7 ile 10 - 49 kişiyi istihdam eden işletmelerde gerçekleşirken, en düşük büyüme % 7.4 ile 1 - 9 kişi istihdam eden işletmelerde gerçekleşmektedir (14).

Tablo 6. Türkiye imalat sanayi işletmelerinin ölçek büyüklüğüne göre istihdam dağılımları.

Yıllar	Çok Küçük İşletmeler (1 - 9)	% Payı	Küçük İşletmeler (10 - 49)	% Payı	Orta Ölçekli İşletmeler (50 - 99)	% Payı	Büyük İşletmeler (100 - +)	% Payı
1970	327.022	39.0	71.662	9.0	41.971	5.0	396.804	47.0
1980	493.666	38.0	135.737	11.0	63.852	5.0	596.984	46.0
1985	526.436	36.0	169.610	12.0	78.531	5.0	688.567	47.0

1985 yılında D.İ.E tarafından yapılan genel sanayi ve işyeri sayımına göre ölçek büyüklükleri ile sektörlerin sahip oldukları işyeri sayıları ve katmadeğer payları Tablo 7 de gösterilmektedir (3).

Tablo 7. Sektörlerin işyeri sayısı ve katmadeğer oluşumları.

Sektör	Çalışanların Sayısı	Katma Değer Payı (%)	İşyeri Sayısı
Sanayi	1 - 9	13.28	183.106
	10 - 24	0.72	5.777
	25 - +	86.0	4.870
	Toplam	100.0	193.753
Ticaret	1 - 9	74.24	412.310
	10 - +	25.76	6.251
	Toplam	100.0	418.561
Hizmet	1 - 9	71.22	249.366
	10 - 19	28.78	4.909
	Toplam	100.0	254.275

İmalât sanayi içerisinde oluşturdukları işyeri sayısı, istihdam, iş yaratma ve katma değer oluşumu bakımından küçümsenmeyecek bir yere sahip olan küçük ve orta ölçekli işletmeler gelişmiş toplumlarda olduğu gibi gelişmekte olan toplumlarda da ülkelerin istikrar unsurlarının temelini teşkil etmektedirler. Emek yoğun teknolojilerden sermaye yoğun teknolojilere geçme amacını güden devletler bu tür işletmelere gereken desteği verme yolunu arayacaklardır.

Küçük ve orta ölçekli sanayinin gelişimi için etkili olan yollardan en önemlisi sanayi sitelerinin oluşturulmasıdır. Bu konuda görevli kuruluşlardan birisi olan sanayi ve ticaret bakanlığının finansal yardım amaçlarının gerekçelerini:

- Küçük sanayici, esnaf ve sanatkârı bir arada ve aynı yerde toplamak,
- İş birliği ve uzmanlaşma sağlamak,
- Küçük işletme girişimcilerini çağdaş koşullarda iş yeri sahibi yapmak,
- İşletme sahiplerini ortaklaşa üretime yöneltmek,
- Boş (atıl) kapasiteyi azaltmak,
- Yan sanayinin etkilerini geliştirmek,

- Bir tür oto kontrol sistemi geliştirmek,
- Sosyo - ekonomik ve teknik koşulları geliştirmek,
- Sanatkârların onarımdan yapım işlerine, yapım işlerinden hızlı (*yığın*) üretime dolayısıyla onarımcılıktan küçük ya da orta ölçekli sanayi işletmesi durumuna geçişlerine yardımcı olmak biçiminde sıralanmaktadır (15).

1.3.4. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Güçlü ve Zayıf Yönleri

Bügun Almanya, İngiltere, Fransa gibi gelişmiş ölkelerin ekonomilerinde küçük ve orta ölçekli işletmelerin GSMH' larının hemen hemen % 50' sini üretmekte olmaları bu firmaların önemlerini açıkça göstermektedir. Küçük işletmelerin bu denli yüksek değere sahip olmalarının gerekçelerini şöyle gruplandırabiliriz (5).

1 - Küçük işletmelerin istihdam karşısında dirençlilik düzeyleri yüksektir. Küçük işletmelerde bir kişi istihdam etmek için gerekli yatırımın harcaması, büyük işletmelere oranla % 30 daha azdır. Bu nedenle bu işletmelerin istihdama olan katkıları çok fazladır. Ayrıca büyük işletmelerle küçük işletmelerin istihdam yapısı ayrı özelliklere sahiptir. Küçük işletmelerde işgücü daha genç ve niteliksiz işgücünden oluşurken, büyük işletmelerde işçi daha kıdemli ve eğitilidir.

2 - Küçük işletmeler her düzeyde tüketiciye yakın olarak çalışmakta ve onların tercihlerini, sorunlarını hemen değerlendirerek, üretim mekanizmalarında gerekli değışikliklere süratle gitmelerini sağlamaktadır. Bu nedenle ortamdaki değışimlere karşi gösterdikleri reaksiyon ve esnekliğin yüksek olması, onları yeniliklere daha yatkın kılmaktadır.

3 - Çeşitli faaliyetleri, farklı üretim tekniklerini kullanma sıklıkları ile, küçük ve orta boy işletmelerle büyük işletmeler rakip olmaktan çok, birbirlerini tamamlamaktadır. Uyum kabiliyetlerinin olması, genel ekonomi içerisinde şüphesiz faydalıdır.

4 - Küçük ve orta boy işletmeler kaynak temininde yabancı kaynak yerine daha çok öz kaynak ve sermayeye baş vurmaları ve işlerini büyütmeleri için öz kaynaklarını arttırma durumunda kalmaları, bu firmaların üretim sonucunda elde edilen net karlarında, tüketim yerine yatırım harcamalarına gitmelerine neden olmaktadır. Yine bu firmaların faaliyet gösterdikleri yörede, bölgenin ihtiyacını ve girdilerini dikkate alarak modern teknolojiler yerine, ara teknolojiler kullanmaları, hem bölgenin kalkınmasında hemde çevrenin korunmasına yardımcı olmaktadır.

Küçük işletmeler her ne kadar güçlü yanlarıyla yüksek değerlere sahip iselerde zayıf yönleride zaman zaman ortaya çıkmaktadır. Bu zayıf yönleri ise şu şekilde özetleyebiliriz (5);

1 - Genelde yetersiz sermayeleri olan küçük ve orta boy işletmeler, sürekli sermaye sıkıntısı içerisinde olup, bu nedenle zaman zaman üretime ara vermektedirler. Yakın ilişkiye buldukları benzer işletmelerin iflas etmesi, mevcut bankacılık sisteminin küçük işletme-

lere kredi arzının yetersizliği, firmaları sık sık borç ertelemeye zorlamaktadır. Mevcut kredi arzı yeterli olduğunda, bu kez de kredi karşılığı istenilen garantilerin ve faizlerin bu şletmelerin kapasitelerini aşması, finans sorunlarına çözümler getirmemektedir.

2 - Küçük şletmeler şletme fonksiyonlarına göre profesyonel eleman bulamadıkları ve daha çok ucuz işgücüne yöneldikleri ve bazen de kalifiye elemanlara daha yüksek ücret verebilen büyük şletmelere elemanlarını kaptırdıkları ve isteseler' de kendi personellerinin eğitim harcamalarını finanse edemedikleri görülmektedir.

3 - Küçük şletmelere girdi arzeden kamu ve özel sektör kuruluşlarının sıkça zam yapmaları yanında, yeterli ham ve yardımcı madde stokunun bulundurulmaması, istenilen sayıdaki üretimin zamanında yapılamamasına ve bu nedenle malın alıcıya geç teslimine neden olmakta ve zaman zaman siparişin iptal edilmesine yolaçmaktadır.

1.4. Orman Ürünleri Sanayisi Hakkında Genel Bilgiler

Orman ürünleri sanayi irili ufaklı binlerce şletmeden oluşan imalât sanayisinin alt sektörüdür. Bu sektör kendi içerisinde alt sektörlerle veya faaliyet gruplarına ayrılmaktadır. Bu sektör: ormanlardan elde edilen birincil ve ikincil ham ürünlerin özellikle odunun, yarma, kesme, soyma ve biçme şeklinde biçim değiştirerek, yongalayarak veya liflere ayırarak yapıştırıcı madde kullanarak veya kullanmaksızın presleme, buharlama, kurutma, emprenye etme ve benzeri işlemlerle odunun bünyesini değiştirmeden veya değiştirerek yarı mamul veya mamul mal üreten, gerektiğinde birinin mamulünü hammadde olarak kullanıp entegre düzende üretim yapan bir sanayi koludur (16).

Hammadde odunun işlenmesindeki amaca ve uygulanan teknolojilere göre çok değişik görünümde olan bu sanayi kolunun, daha yakından tanınabilmesi için değişik açılardan sınıflandırılması yapılmaktadır. Ancak son zamanlarda üzerinde en çok birleşilen şekliyle bu sanayi kolu iki ana grupta toplanmaktadır (16).

1. Birinci İmalât Sanayi Ana Grubu; Bu grupta odunu doğrudan hammadde olarak kullanan sanayi çeşitleri toplanmaktadır. Bu ana grup elde edilen ürünlerin şekline göre üç kısma ayrılmaktadır.

1.1. Biçki Sanayi: Kereste, Ambalaj, vs...

1.2. Levha Sanayi: Kaplama, Kontrplak, Kontrtabla, Yonga Levha, Lif Levha, vs...

1.3. Kağıt Hamuru ve Kağıt Sanayi

2. İkinci İmalât Sanayi Ana Grubu: Bu grup birinci imalât sanayi tarafından üretilen ürünleri işleyerek ahşap parke, doğrama, mobilya, prefabrik inşaat elemanları vb. ürünleri üreten sanayi dallarını içine almaktadır. İkinci imalât sanayi ana grubu: kalem, kibrit, oyuncak, karoser, silah dipçiği, müzik aletleri, el aletleri parçaları, ayakkabı topuğu ve burada sayılamayacak kadar çok geniş bir alanı kaplamaktadır.

1.4.1. Orman Ürünleri Sanayisinin Gelişimi

1.4.1.1. Dünyadaki Gelişimi

Odun işleyen ilk makine ve tezgahlar, başlangıçta rüzgar, su, hayvan ve hatta insan gücünden yararlanılarak çalıştırılmışlardır. 19. yüzyılın ikinci yarısında buhar gücünden faydalanma başlamış, elektrikten faydalanma ise 20. yüzyılın başlarında olmuştur. Orman ürünleri sanayi teknolojisi özellikle bıçkı sanayinde Birinci Dünya Savaşından sonra hızlı bir gelişme göstermiştir. Diğer kollarda' da 20. yüzyılda başlayan gelişme, İkinci Dünya Savaşından sonra daha çok hızlanarak bugünkü düzeye ulaşmıştır. Gelişen teknolojiyle birlikte orman ürünlerinden faydalanma' da çok yönlülük kazanmış ve odunun kullanım yeri günümüzde 6.000' e ulaşmıştır. Her geçen gün daha değişik kullanım yerleri uygulamaya aktarılmakta olup günümüzde odun hammaddesinden çimentolu ve alçılı yonga levha, odun gazı, şeker ve tutkal gibi ürünlerde elde edilmektedir (16).

1.4.1.2. Ülkemizdeki Gelişimi

Ülkemizde orman ürünleri sanayi 19. yüzyılın sonlarına kadar sadece bıçkı sanayi görünümünde su ve el hızarları şeklinde kalmış ve çok ağır bir gelişim göstermiştir. Her ne kadar fiçıcılık , düvencilik, saba, yaba gibi tarım araçları, küçük el sanatları şeklinde yapılan bölgesel çalışmalar 12. yüzyıla kadar uzanmakta ise' de bunları bir sanayi karakterinde görmek mümkün değildir. Yurdumuzda ilk tesisler 19. yüzyılın sonlarında görülmeye başlamıştır. İlk kereste fabrikası 1892 yılında İstanbul' da kurulmuş ve 20. yüzyılın başlarından itibaren sayıları artmaya başlamıştır. Yapılan bir araştırma sonucuna göre ülkemizde 1938 yılında 33 adet kereste fabrikasının olduğu anlaşılmaktadır. Ülkemizde 1963 yılında planlı dönemin başlamasıyla birlikte orman ürünleri sanayinde hızlı bir gelişme başlamış, tüm teknolojiler yurdumuza getirilmiş ve bu sanayi kolu ülkemiz şartlarına göre çok büyük boyutlara ulaşmıştır (16).

1.4.2. Orman Ürünleri Sanayisinin Önemi ve Türkiyedeki Durumu

Yuvarlak odunların hacmi ve ağırlıklarına kıyasla kullanım değeri az olduğundan doğrudan kullanıldığı yerlerde sınırlıdır. Bunların endüstrinin çeşitli kollarında işlenmesi ve yeni mamuller haline gelmesi ile değerleri çok fazla yükselmekte, kullanım yerleri artmakta ve genişlemekte, böylece toplumun çeşitli ihtiyaçlarını daha iyi bir biçimde karşılamak mümkün olmaktadır (17).

İlk olarak 1892 yılında kereste üretim faaliyetiyle üretime başlayan orman ürünleri sanayi 1940 yılında ilk kontrplak, 1952 yılında ilk levha fabrikasının açılmasıyla gelişimini sürdürmüştür (18).

1994 yılında Orman Genel Müdürlüğünün yaptığı çalışmaya göre Türkiye 20.2 milyon hektarlık orman varlığına, yani ülkemiz topraklarının dörtte birine denk bir doğal kaynağa sahip durumdadır. Dünya yüzeyindeki bir çok devletin toplam yüzölçümünden daha fazla bir orman varlığına sahip olan ülkemiz böyle bir kaynağı tam anlamıyla koruyup geliştirebildiği ve ekonomik olarak yararlanıp yararlanamadığı tartışma konusu olabilir.

Bu varlığımızı işleyerek ekonomimize katkılı duruma getirebilecek olan orman ürünleri sanayisinin durumu 1981 yılında tarım ve orman bakanlığı envanter verilerine göre Tablo 8' de gösterilmektedir (19).

Tablo 8. Türkiyede kurulu bulunan orman ürünleri sanayi işletmelerinin yersel dağılımı.

<i>Bölgeler</i>	<i>Kereste</i>	<i>Ambalaj</i>	<i>Kontrplak</i>	<i>Kaplama</i>	<i>Levha</i>
Marmara	1749	813	17	11	6
Karadeniz	2257	45	9	6	11
Orta Anadolu	653	26	-	2	-
Doğu Anadolu	654	-	-	-	-
Akdeniz	1569	599	-	3	3
Ege	1101	180	-	-	2
Toplam	7983	1663	26	22	22

D.İ.E.' nün 1985 yılında yaptığı sayım sonuçlarına göre orman ürünleri sanayisinin ölçekler bazında durumu ise Tablo 9' de gösterilmektedir (18).

Tablo 9. Türkiyede kurulu bulunan odun kökenli sanayi işletmeleri.

<i>İş Kolları</i>	<i>10 dan Az İşçi Çalıştıran yerler</i>	<i>10 - 24 İşçi Çalıştıran yerler</i>	<i>25 - Daha Fazla İşçi Çalıştıran Yerler</i>	<i>Toplam</i>
Kereste + Parke	19.420	147	103	19.670
Ambalaj	1.365	10	8	1.383
Levha	544	17	5	566
Mobilya	15.600	153	54	15.807
Toplam	36.929	327	170	37.426
% Payı	98.67	0.87	0.46	100.0

Bu verilere göre sanayi içerisinde ölçek gruplarına göre 1 - 9 işçi çalıştıran ölçekğin oluşturduğu işyeri sayısı önemsenmesi ve dikkatle incelenmesi gerekli bir durum göstermektedir.

Uluslararası standart sanayi sınıflandırmasına göre imalât sanayinin ikili bir alt sanayi grubu olan orman ürünleri sanayi grubu; ara malı üreten sanayiler arasında yer alan ağaç ve mantar ürünleri ile tüketim malı üreten sanayiler arasında yer alan mobilya sanayinden oluşmaktadır (20). Devlet Planlama Teşkilatı'nın (D.P.T) verilerine göre imalât sanayisinin 1990 yılı üretim değerinin yaklaşık 82 Trilyon TL. olduğu tahmin edilmektedir. Bunun 3.4 Trilyon TL' si orman ürünleri sanayisi tarafından üretilmiş olup toplam değer yaklaşık % 4' ünü teşkil etmektedir. Bu durumda orman ürünleri sanayi 33 sanayi dalı arasında 8. sırada yer almaktadır (16).

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğince yapılan bir araştırmaya göre özellikle emek yoğun teknolojilerin kullanıldığı orman ürünleri sanayinde maaş + ücret ve verimlilik arasındaki korelasyon katsayısının düşük bulunması bu sektörde çalışanların vasıfsız elemanlar olduğunu ortaya çıkarmaktadır (14).

1.4.3. Küçük ve Orta Ölçekli Orman Ürünleri Sanayi İşletmeleri

Bütün sektörlerde olduğu gibi orman ürünleri sanayi sektörünün' de temelini küçük ve orta ölçekli işletmeler oluşturmaktadır. 1985 yılı imalât sanayi işyeri sayımına göre ülkemizde toplam 193.753 adet işyeri bulunmaktadır. Toplam işyeri sayısının 37.426 adedini orman ürünleri sanayisi oluşturmaktadır. Orman ürünleri sanayisinin 36.929 adedini 1 - 9 ölçek grubu işletmeleri, 327 tanesini ise 10 - 24 ölçek grubunu oluşturan orta ölçekli işletmeler oluşturmaktadır (13). Bu sayılar dikkate alındığında imalât sanayisi içerisindeki tüm işletmelerin % 19.05' ini küçük ölçekli orman ürünleri sanayi işletmeleri oluşturmaktadır. Bu durumda her 5 sanayi işletmesinden bir tanesi orman ürünleri sanayi işletmesidir.

Kendi sektörü içerisinde % 98.67' lik ezici bir üstünlüğe sahip olan küçük ölçekli işletmelerde oluşturulan katma değer tüm sektörün %66.47' sidir. Sektörün % 0.8' ini oluşturan 10 - 24 ölçek grubu ise katma değer % 4.33' lük kısmını meydana getirmektedir.

İstihdam bakımından, 1 - 9 ölçek grubu % 82.52' lik bir istihdam payına sahipken, 10 - 24 ölçek grubu % 3.96' lık bir payı istihdam etmektedir. İmalât sanayi istihdam oranları orman ürünleri sanayisinden oldukça farklılık göstermektedir. İmalât sanayi 1 - 9 ölçek grubu istihdamın % 36' sını barındırırken 10 - 24 ölçek grubu ise % 6.2' lik bir kısmı barındırmaktadır.

Ağırlıklı olarak atelyelerinde şerit testere, daire testere ve planyayı bulunduran orman ürünleri sanayi işletmeleri ile imalât sanayisinin karşılaştırılması Tablo 10' da (7), (18) ve kendi sektörleri içerisinde 1 - 9 ölçek grubunun yüzdesel dağılımları Tablo 11' de görülmektedir (21).

Tablo10. İmalât sanayi ve orman ürünleri sanayisinin karşılaştırılması.

<i>Orman Ürünleri Sanayi</i>					<i>İmalât Sanayi</i>			
<i>İşçi Sayısı</i>	<i>İşyeri Sayısı</i>	<i>% Payı</i>	<i>İstihdam Oranı %</i>	<i>K.D.V % Payı</i>	<i>İşyeri Sayısı</i>	<i>% Payı</i>	<i>İstihdam Oranı %</i>	<i>K.D.V % Payı</i>
1 - 9	36.929	98.67	82.52	66.47	183.106	94.5	36.0	13.28
10 - 24	327	0.8	3.96	4.33	5.777	3.0	6.2	0.72
25 - +	170	0.53	13.52	29.2	4.870	2.5	57.8	86.0
Toplam	37.426	100.0	100.0	100.0	193.753	100.0	00.0	100.0

Tablo 11. Küçük ölçekli imalât sanayi işletmelerinin sektörel bazda dağılımları.

<i>Sanayi Sektörü</i>	<i>% Payı</i>
Orman Ürünleri Sanayi	98.67
Dokuma ve Deri Sanayi	95.0
Metal Eşya Sanayi	94.0
Kağıt - Basım Sanayi	90.0
Gıda ve Tütün Sanayi	89.0
Kimya Sanayi	88.0
Taş ve Toprak Sanayi	88.0
Ana Metal Sanayi	82.0

1.4.4. Trabzon İlindeki Sanayi Sektörünün Yeri ve Önemi

Gelişmiş ülkelerin bugünkü durumlarına gelmede önemli rol oynayan küçük ve orta ölçekli işletmelerin bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarını ortadan kaldırdıkları gözardı edilemeyecek bir gerçektir. Ülkemizde ve dolayısıyla ilimizde olduğu gibi gelişmekte olan bölgelerde ise ekonomik ve sosyal istikrarın sağlanmasında önemli bir yeri doldurmaktadırlar.

Özellikle ülkemizin batı illerine nazaran yatırımlardan istenilen ölçüde pay alamayan Trabzon ili kendi doğal kaynaklarını insanının pratik zekasıyla birleştirerek gelişmişlik farkının kapatmayı amaçlamaktadır.

Trabzon ili gelişmişlik sıralaması bakımından; 1963 yılında 37. sırada, 1967 yılında 35. sırada, 1970 yılında 34. sırada, 1980 yılında 24. sırada ve 1986 yılında 38. sırada yer almaktadır (22), (23). Trabzon ili fazla miktarda kişinin istihdam edildiği büyük sanayi kuruluşlarından yoksun durumdadır. Bundan dolayı kişilerin kendi sermayeleri ile oluşturdukları işyerlerinde dayanışma ve işbirliğinin sağlanması, gelir dağılımının istenilen seviyeye

getirilmesi ve her şeyden önce huzurlu bir ortamın oluşturulması bakımından küçük ve orta ölçekli işletmelerin hakettikleri yerlere getirilmeleri gerekmektedir.

Trabzon ilinde 1970 ile 1985 yılları istihdamın sektörel bazda dağılımları Tablo 12' de görülmektedir (24).

Tablo 12. Trabzon ilindeki sektörlerin istihdam oranları (%).

<i>Yıllar</i>	<i>Tarım</i>	<i>Sanayi</i>	<i>Hizmet</i>
1970	78.8	6.6	14.6
1975	80.1	4.8	15.1
1980	72.5	6.7	20.8
1985	70.7	6.3	23.0

Tabloyu incelediğimizde orman ürünleri sanayisinin yer almış olduğu imalât sanayi sektöründe ilimizde düşüş görülmekte, buna karşılık hizmet sektöründe belirgin bir artış kendisini göstermektedir.

Trabzon ilinde oluşturulan tarımsal katma değer Türkiye' de oluşturulan toplam katma değer içindeki payı; Bitkisel ve hayvansal ürünlerde % 1.12, Ormancılıkta % 0.75, Balıkçılıkta % 15.43 dir (25).

Ülkemizdeki sanayi ve diğer sektörlerin durumlarının belirlenmesi amacıyla D.İ.E. tarafından yapılan çalışmalar sonucu Trabzon ilinde 1980 yılında küçük ölçek olarak kabul ettiğimiz işletmelerin sektörler itibarıyla payları Tablo 13' de görülmektedir (26).

Tablo 13. Trabzon ilindeki işyerlerinin sektörel bazda sayısal dağılımı.

<i>Sektör</i>	<i>İşyeri Sayısı</i>	<i>% Payı</i>
İmalât Sanayi	2.381	31.84
Hizmet Sektörü	841	11.26
Ticaret Sektörü	4.254	56.90
Toplam	7.476	100.0

1980 yılında 1 - 9 ölçek grubunda Trabzon ilinde yer alan toplam 2.381 imalât sanayi işletmelerinin işyeri dağılımları Tablo 14' de, imalât sanayisi içerisinde ikili bir alt sanayi grubu olan orman ürünleri sanayisinin işçi sayısına göre dağılımı Tablo 15' de ve çalışanların imalât sanayisi içerisindeki durumları orman ürünleri sanayisi ile karşılaştırmalı olarak Tablo 16' da görülmektedir (26).

Tablo 14. Trabzon ili imalat sanayi işyerlerinin dağılımı.

<i>Sektör</i>	<i>İşyeri Sayısı</i>	<i>% Payı</i>
31	143	6.0
32	644	27.04
33	456	19.15
34	21	0.88
35	44	1.84
36	93	3.95
37	11	0.46
38	945	39.68
39	24	1.0
Toplam	2381	100.0

Tablo 15. Trabzon ili orman ürünleri sanayi işletmelerinin işçi sayısı bazında dağılımları.

<i>İşçi Sayısı</i>	<i>İşyeri Sayısı</i>	<i>% Payı</i>
1	95	20.86
2	163	35.74
3 - 4	160	35.08
5 - 6	31	6.79
7 - 9	7	1.53
Toplam	456	100.0

Tablo 16. Trabzon ili imalat sanayi ve orman ürünleri sanayi çalışanlarının yıllık ortalamaları itibarı ile dağılımları.

<i>Kesim</i>	<i>İşyeri Sayısı</i>	<i>Çalışanların Yıllık Ortalaması</i>	<i>Ücretle Çalışanların Yıllık Ortalaması</i>
İmalât Sanayi	2.381	2.629	6.181
Orman Ürünleri Sanayi	456	477	1.208
İmalât Sanayisi İçerisindeki % Payı	19.15	18.14	19.54

Yine aynı yıl yapılan çalışmaya göre Trabzon ilinde imalat sanayisi ile orman ürünleri sanayisi şirketlerinin hukuki bakımdan sınıflandırılması Tablo 17 ' de gösterilmektedir (26).

Tablo 17. İmalât sanayi ile orman ürünleri sanayisinin şirket oluşumu bazında dağılımları.

<i>Kesim</i>	<i>Ferdi Mülkiyet</i>	<i>Adi Ortaklık</i>	<i>Kollektif Şti.</i>	<i>Limited Şti.</i>	<i>Anonim Şti.</i>	<i>Kooperatif</i>
İmalât Sanayi	2.125	233	19	1	2	1
Orman Ürünleri Sanayi	406	48	2	-	-	-
İmalât Sanayisi İçerisindeki % Payı	19.10	20.6	10.52	-	-	-

1981 yılında Tarım - Orman Bakanlığı tarafından yapılan envanter çalışması yalnızca yuvarlak odundan yarı mamul üreten sanayileri (*Kereste, Ambalaj sandığı, Kontrplak, Kaplama, Yonga levha, Lif levha ve Selüloz*) içermektedir. Trabzon, Maçka ve Sürmene işletme müdürlükleri kapsamında toplam olarak 146 adet bıçkı - kereste sanayi tesisi bulunmaktadır. Kurulu kapasiteleri toplamı 177.790 m³ dir (19).

Tablo 18' de Trabzon, Maçka ve Sürmene işletme müdürlüklerine kayıtlı olan işletmelerin durumları görülmektedir (18).

Tablo 18. Trabzon, Maçka, Sürmene işletme müdürlüklerine kayıtlı orman ürünleri sanayi işletmeleri.

<i>İşletme Müdürlüğü</i>	<i>Tesis Sayısı</i>	<i>Hammadde Üzerinden Kapasite (m³)</i>	<i>Son Bir Yılda İşlenen Hammadde (m³)</i>	<i>Son Bir Yılda Üretilen Mamul Madde (m³)</i>	<i>Çalışanların Sayısı</i>
Trabzon	66	87.210	17.135	12.215	171
Maçka	12	22.760	3.425	2.060	29
Sürmene	68	67.820	15.245	10.826	157
Toplam	146	177.790	35.805	25.101	357

D.İ.E. tarafından 1985 ve 1992 yıllarında yapılan çalışma sonunda Trabzon ilindeki tespit edilen işyeri dağılımları Tablo 19' da gösterilmektedir (26), (27).

Tablo 19' dan görüleceği gibi tüm işyerleri içerisinde % 15.56' lık bir paya sahip olan imalât sanayi işletmeleri 1985 yılı sonuçlarına göre gerek işyeri sayısı olarak ve gerekse tüm işyerlerindeki yüzdesel pay olarak azalma göstermektedir. 1985 yılında yapılan sayım sonucunda faaliyette olmayan madencilik ve taş ocağı sektörü ile elektrik, gaz sektörü 1992 yılı sayımında faaliyete geçen sektörler olarak görülmektedir. Bir yanda imalât sanayisine bağlı olarak faaliyet gösteren işyerleri sayısında görülen düşüş diğer taraftan yeni iş sahalarının açılmasıyla giderilebilmektedir. 1992 yılında daha fazla olarak faaliyette gözükken işyerleri aynı oranda Trabzon il ekonomisine katkı sağlayıp sağlayamadığı tartışmaya açılabilir bir konu görünümündedir.

Tablo 19. Trabzon ilindeki işyerlerinin sektörel bazda dağılımları.

Yıllar	1985		1992	
	İşyeri Sayısı	% Payı	İşyeri Sayısı	% Payı
İmalât san.	2.428	20.24	1.934	15.56
İnşaat ve Bayın.	50	0.41	105	0.84
Ticaret, Otelcilik	7.369	61.42	7.781	62.62
Ulaştırma, Haberleşme	81	0.67	109	0.87
Mali kurumlar, Sigorta	236	1.96	367	2.9
Toplum Hiz.	1.832	15.3	2.082	16.85
Madencilik ve Taş ocaklığı	-	-	18	0.14
Elektrik, Gaz	-	-	28	0.22
Toplam	11.996	100.0	12.424	100.0

1985 yılı verilerine göre Trabzon ilindeki küçük ölçekli imalât sanayisi işletmelerinin dağılımı Tablo 20' de ve orta ölçekli işletmelerin dağılımları Tablo 21' de verilmektedir (3).

Tablo 20. Trabzon ilindeki küçük ölçekli imalât sanayi işletmeleri (Değer 000 TL).

Sanayi Grupları	İşyeri Sayısı	Ücretle Çalışan. Ort.	Çalışan. Ort.	Çalışan. Yapılan Öd.	Girdi (TL.)	Çıktı (TL.)	Katma Değer (TL.)
31	162	360	576	166	1.368	1.796	428
32	749	915	1.969	316	1.928	3.279	1.351
33	620	560	1.540	211	1.463	2.425	962
34	51	34	136	18	303	448	145
35	91	89	214	32	160	301	141
36	120	200	360	80	1.562	1.769	207
38	562	386	1.233	104	1.547	2.048	501
39	22	-	22	-	37	49	12
Toplam	2.377	2.544	6.050	927	8.368	12.115	3.747

Tablo 21. Trabzon ilindeki orta ölçekli işletmelerin sektörel dağılımları (Değer 000 TL).

Sanayi Grupları	İşyeri Sayısı	Çalış. Ort.	Ücretle Çalış. Ort.	Ücretle Çalış. Yap. Ödeme (TL.)	Girdi (TL.)	Çıktı (TL.)	Katma Değer (TL.)
31	4	64	67	31	671	741	70
32	*1	-	-	-	-	-	-
35	*2	-	-	-	-	-	-
36	*1	-	-	-	-	-	-
37	4	53	57	34	2452	2422	30
38	3	54	54	26	423	622	199
Toplam	15	225	243	110	3.819	4.117	298

Gizlilik kuralları gereği özel sektörde bir ve iki işyerine ait bilgiler verilmemekte fakat toplam içerisinde belirtilmektedir.

Küçük ölçek grubu içerisinde 620 işyeri ile kendini gösteren orman ürünleri sanayi sektörü 10 - 24 ölçek grubunda işyerine sahip bulunmazken 25 ve daha fazla işçi çalıştıran işyerleri içerisinde yalnızca bir işyeri bulundurmaktadır.

1985 yılında yapılan bu çalışma sonunda Trabzon ilinde büyük ölçek kapsamına giren 36 işletme mevcut durumda olup yılda ortalama 6.400 kişinin istihdam edildiği bu işletmelerin katma değer oluşumları ise 16.435 milyon TL dir (3).

Trabzon imalat sanayisinin % 97.89 'unu oluşturan 1 - 9 ölçek grubu işletmeleri içerisinde orman ürünleri sanayi grubunu teşkil eden 33. sektör, dokuma, giyim eşyası ve deri sanayisi ardından % 26.08' lik pay ile ikinci sırada gelmektedir. Çalışanların % 25' ini, ücretle çalışanların ise % 22' sini istihdam eden bu sektör ortalama olarak imalat sanayiinde çalışanların dörtte birini istihdam etmektedir.

1992 yılında yapılan çalışma sonucunda imalat sanayisi içerisinde bulunan sektörlerin; işyeri sayıları, ücretle çalışan ve çalışanların yıllık ortalamaları Tablo 22' de görülmektedir (27).

Tablo 22. Trabzon ili imalat sanayi istihdam verileri .

<i>Sanayi Grupları</i>	<i>İşyeri Sayısı</i>	<i>% Payı</i>	<i>Çalışanların Yıllık Ort.</i>	<i>% Payı</i>	<i>Ücretle Çal. Yıllık Ort.</i>	<i>% Payı</i>
31	236	12.20	901	18.29	570	23.07
32	641	33.14	1.217	24.70	479	19.39
33	467	24.14	1.234	25.05	590	23.88
34	44	2.27	111	2.25	56	2.26
35	33	1.70	112	2.27	70	2.83
36	65	3.36	264	5.35	164	6.63
37	4	0.20	11	0.02	5	0.02
38	431	22.28	1.046	21.23	522	21.13
39	13	0.71	30	0.84	14	0.79
Toplam	1.934	100.0	4.926	100.0	2.470	100.0

Katma değer oluşumunun % 25.69' unu oluşturan orman ürünleri sanayi sektörü işletmelerinin Trabzon için ne denli önemli olduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

İmalat sanayisi içerisindeki tüm işyerlerinin % 24.14' ünü oluşturan orman ürünleri sanayi sektörü Dokuma, giyim eşyası ve deri sanayinden sonra ikinci sırayı almaktadır. Ücretle çalışanların ortalamasında % 23. 88 ile ilk sırada yer alırken , çalışanların yıllık ortalamasında yine % 25.05 ile ilk sırayı almaktadır. İmalat sanayi içerisinde bulunan sektörlerde 1992 yılı itibarı ile işyerlerinin hukuki durumları Tablo 23' de (27) ve buna bağlı

olarak orman ürünleri sanayi işletmelerinin hukuki gelişimleri ise Tablo 24' de görülmektedir (27).

Tablo 23. Trabzon ili imalât sanayi işletmelerinin hukuki durumları.

<i>Sanayi Grupları</i>	<i>İşyeri Sayısı</i>	<i>Ferdi Mülkiyet</i>	<i>Adi Ort.</i>	<i>Kollektif Şti.</i>	<i>Limited Şti.</i>	<i>Anonim Şti.</i>	<i>Diğer</i>
31	236	210	17	-	2	6	1
32	641	625	13	1	-	1	1
33	467	439	22	4	-	2	-
34	44	39	4	-	1	-	-
35	33	25	5	2	1	-	-
36	65	60	2	3	-	-	-
37	4	3	-	1	-	-	-
38	431	398	16	6	5	6	-
39	13	12	-	-	1	-	-
Toplam	1.934	1.811	79	79	15	15	2

Tablodan görülebileceği gibi ferdi mülkiyet sayısı artarken adi ortaklık sayısı azalmakta ve şirketleşme yine artmaktadır.

Tablo 24. Orman ürünleri sanayi işletmelerinin hukuki durum gelişimi (1980 - 1992).

<i>Yıllar</i>	<i>Ferdi Mülkiyet</i>	<i>Adi Ortaklık</i>	<i>Şirket</i>
1980	406	48	2
1992	439	22	6

Trabzon ilinde 1985 - 1992 yılları arasındaki imalât sanayi ve orman ürünleri sanayisinde meydana gelen değişimleri Tablo 25 ve 26 ' da görmekteyiz.

Tablo 25. Trabzon ilinde orman ürünleri sanayi ile imalât sanayisinin gelişimleri.

<i>Yıllar</i>	<i>Sektör</i>	<i>İşyeri Sayısı</i>	<i>Çalışan. Yıllık Ort.</i>	<i>Ücretle Çalış. Yıllık Ort.</i>
1985	İmalât San	2.428	2.544	6.050
1985	Orman Ürün. San	620	560	1.540
1992	İmalât San.	1.934	2.470	4.926
1992	Orman Ürün. San.	467	590	1.234

1985 - 1992 yılları arasında imalât sanayisinde görülen işyeri azalışı ve ücretle çalışanlarda meydana gelen azalış orman ürünleri sanayisiyle aynı seviyede bulunmaktadır. Orman ürünleri sanayisinde tüm çalışanlarda % 5.35'lik bir artış görülmektedir.

Tablo 26. 1985 - 1992 yılları arasındaki yüzdesel değişimler.

<i>Yıllar</i>	<i>Sektör</i>	<i>İşyeri Sayısı</i>	<i>Çalışan. Yıllık Ort.</i>	<i>Ücretle Çal. Yıllık Ort.</i>
1985-1992	İmalât San.	-20.34	-2.90	-18.57
	Orman Ürün. San	-24.67	5.35	-19.87

2. TEORİK ÇALIŞMA

2.1. Materyal ve Yöntem

2.1.1. Materyal

2.1.1.1. Araştırma Bölgesinin Tanıtımı

Çalışma alanımızı oluşturan Trabzon ili merkez ilçe dahil olmak üzere 18 ilçeye, 43 beldeye ve 573 adet köye sahip bulunmaktadır. Trabzon ili toplam olarak 184.907 Ha'lık bir orman alanına ve 145.349 m³'lük bir etaya sahip durumdadır (28).

D.İ.E. tarafından yapılan genel sanayi ve işyeri sayımı sonuçlarına göre yıllar itibarı ile ilimizin işyeri sayıları şu şekildedir.

1980 yılında 7.476 işyeri tespiti yapılmıştır. Bu işyerlerinin % 31.84'ü imalât sanayi grubu, % 55.90'ı ticaret grubu ve % 11.26'sını hizmet grubu oluşturmaktadır. Aynı çalışmada Trabzon ilindeki orman ürünleri sanayi payı imalât sanayi içerisinde % 19.15 ile 456 adet işyeridir. Tüm işyerlerinin % 6'sını orman ürünleri sanayi işyerleri oluşturmaktadır (26).

1985 yılında toplam olarak tespit edilen 11.939 işyerinin 2.428'ini yani % 20.24'ünü oluşturan imalât sanayi içerisinde orman ürünleri sanayi 621 işyeri ile % 25.57'lük yer tutmaktadır. Tüm işyerleri içerisindeki oranı ise % 5.2'dir (3).

1992 yılındaki sayım sonuçları neticesinde ilimizde belirlenen işyeri sayısı 12.424'dür. Bu sayının 1.934'ünü oluşturan imalât sanayisi içerisinde orman ürünleri sanayisi 467 adet işyeri ile % 24.14'lük bir yer tutmaktadır. Trabzon'daki tüm işyerleri içerisinde ise % 3.75'lik bir paya sahiptir (27).

Orman ürünleri sanayisinin imalât sanayisi içerisindeki payı azalırken tüm işyerleri içerisinde payında da azalma görülmektedir.

2.1.1.2. Araştırmanın Kapsamı ve Çalışma Amacıyla Kullanılacak Verilerin Toplanması

Trabzon ilinde orman ürünleri sanayi dalında faaliyet gösteren işletmelerin sosyo - ekonomik yapılarının belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışma için örnek olarak sosyal sigortalar kurumuna kayıtlı olan 566 işletme kapsama alınmıştır. Bu işletmelerin hepsi özel

sektöre ait işletmelerdir. Bu işletmelerde ölçek büyüklükleri ve faaliyet dallarına göre bir sınıflandırma yapılmamıştır.

Çalışma evrenimiz, çalışmamızın hatasız yapılabilmesi ve ilerde yapılacak çalışmalara bir temel sağlama amacıyla Trabzon il sınırları içerisindeki mülki sınırlar olarak belirlenmiştir. Tek bir kişinin köyleri gezmesinin zaman ve masraf açısından oluşturacağı güçlük nedeniyle köyler çalışma dışında bırakılmıştır.

Bu veya buna benzer daha önce yapılmış çalışmaların elde edilmesine çalışılmış, fakat bu alanda fazla çalışma bulunmadığından ağırlıklı olarak D.İ.E, Devlet Planlama Teşkilatı (D.P.T), Milli Prodüktivite Merkezi (M.P.M), KOSGEB, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Orta ve Küçük İşletmeler Kurulu (TOBB OKİK) ve Trabzon ili esnaf ve kefalet kooperatifine bağlı olarak çalışma yapan Marangoz ve Mobilyacılar Odası verilerinden yararlanılma yoluna gidilmiştir.

2.1.1.3. Anket Formlarının Hazırlanışı ve Uygulanması

Çalışmanın geniş kapsamlı yapılabilmesi amacıyla çeşitli kuruluşları değişik amaçlar için hazırlamış oldukları anket ve soru formları incelenmiş ve genel olarak, hazırlanacak anketin kapsamı belirlenmiştir. Bu hazırlık aşamasından sonra üniversitemiz bünyesinde bu amaçlarla çalışmalarda bulunmuş öğretim elemanları ile görüşülerek anket formu daha belirgin hale getirilmiştir. Daha sonra Trabzon marangoz ve mobilyacılar Odası başkanı ve kapsama alınmış olan bazı işletmelerin yetkilileri ile görüşülerek, işletme sahiplerinin kolaylıkla cevaplayabilecekleri sorular hazırlanmıştır. Son aşamada ise bana bu konuda çalışma fikrini veren danışman hocam' la görüşerek soruların sıralanışı tespit edilmiş ve 35 sorudan oluşan anket formunun geçerliliği kabul edilmiştir (Ek 1). Çalışma sırasında işletmeler hakkında çok yönlü bilginin sağlanabilmesi amacıyla tek tip anket formu uygulamaya çıkarılmıştır.

Böylece Trabzon ilindeki küçük ve orta ölçekli orman ürünleri sanayi işletme yapılarının belirlenmesi amacıyla, çalışma sonucunda yapılması düşünülen analizler doğrultusunda hazırlanmış bulunan anket formu belirlenmiş bulunan bir plan doğrultusunda çalışmaya çıkarılmıştır.

Yöneltilen soruların basit, anlaşılabilir ve kısa olmasına özen gösterilmiştir. Cevapların bazı sorularda seçenekli olarak sorulmasıyla elde edilmesi düşünülen işyerleri hakkındaki bilgilerin düzenli olarak toparlanmasına ve analizlerinin daha anlaşılır yapılmasına çalışılmıştır.

Çalışmanın diğer bir amacını oluşturan, ilimizde bu alanda faaliyet gösteren işyeri sayılarının belirlenmesi amacıyla uygun olarak kapsam içerisinde yer alan bütün il ve ilçe alanları gezilerek orman ürünleri sanayisi ile uğraşan işyerlerinin, bir anlamda envanterlerinin belirlenmesine çalışılmıştır. Bu maksatla il ve ilçelerdeki işyeri sayıları çalışmacı tarafından bütün araştırma alanı dolaşarak belirlenmiştir.

2.1.2. Yöntem

2.1.2.1. Örnek Büyüklüğünün Belirlenmesi

İlk olarak toplam orman ürünleri sanayi ile ilgili işyeri sayısının belirlenmesi amaç edinilmiştir. Bu maksatla daha önce bu yönde yapılan çalışmalar araştırılmış ve en güvenilir kaynak olarak Sosyal Sigortalar Kurumu (S.S.K.) yetkililerinden belediye yerleşim birimlerindeki işyerlerinin sayı ve adreslerinin bulunduğu döküman temin edilmiştir.

Özellikle ilçelerde S.S.K' ya kayıtlı olmayan işyerlerinin olabileceği düşüncesiyle S.S.K kayıtlarında bulunan 566 işyeri 600 olarak tahmin edilmiş ve örnek büyüklüğünün hesabı bu sayı üzerinden yapılmıştır. Buna göre;

$$n = \frac{Z^2 \cdot N \cdot P \cdot Q}{N \cdot D^2 + Z^2 \cdot P \cdot Q} \quad (1)$$

formülü kullanılarak örnek büyüklüğü belirlenmiştir (29).

n=Örnek büyüklüğü

Z=Güven katsayısı (%95 ' lik güven için bu katsayı 1.96 alınmaktadır).

N=Ana kütle büyüklüğü

P=Ölçmek istediğimiz özelliğin ana kütlede bulunma ihtimali (*Çalışmamızın çok amaçlı olmasından dolayı bu oran % 50 alınmıştır*).

Q=1- P

D=Kabul edilen örnekleme hatası (*Çalışmamız için % 10 'luk bir örnekleme hatası öngörülmüştür*).

Böylece örnek büyüklüğü;

$$n = \frac{1.96^2 \cdot 600 \cdot 50 \cdot 50}{600 \cdot 100 + 1.96^2 \cdot 50 \cdot 50} = 82 \approx 83$$

n=83 olarak hesaplanmasına karşın, daha güvenilir sonuçlar elde edebilmek amacıyla örnek büyüklüğü 100 olarak alınmıştır.

Örnekleme yöntemi sonucunda belirlenen örnek büyüklüğü göz önüne alınarak bütün işletmelerin anket kapsamına girme ihtimalinin eşit olduğu basit tesadüfi örnekleme yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntem yardımıyla S.S.K. dökümanlarından il ve ilçelerdeki işyeri sayılarına karşılık olacak anket sayıları tespit edilmiştir. Sonuçta Trabzon ili mülki yerleşim birimleri dahilinde olan işyerlerinin bir bütün olarak değerlendirmeye alınması amaçlanmıştır.

Bu sayılar belirlendikten sonra bir ön çalışmanın yapılabilmesi amacıyla Beşikdüzü ilçemiz seçilerek anketin nasıl bir tepki göreceğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu ilçedeki işletmelerin büyük kısmına anket dağıtılmış gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra anket sonuçlarının toparlanması amacıyla ilçeye bir gün sonra tekrar gidilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda çoğu işletmelerin anketi boş bıraktığı ve bu çalışma ile ilgilenmedikleri tespit edilmiştir. Bu nedenle anketin amacına ulaşması için çalışmanın karşılıklı görüşme yolu ile çalışmacı tarafından doldurulmasına karar verilmiştir. Çalışma sırasında işletme sahiplerinin güvenlerini sarsmamak amacıyla işyerlerinin isimleri alınmamıştır.

2.1.2.2. İl ve İlçelerde Yapılan Çalışmalar

S.S.K. dökümanları yardımıyla merkez ilçe ve diğer ilçelerdeki işletme sayıları ayrı ayrı belirlenmiştir. Örnekleme yöntemiyle belirlenen örnek büyüklüğü yardımıyla merkez ilçe ve ilçelerde uygulanacak olan anket sayıları Tablo 27 de gösterilmektedir.

Tablo 27. Araştırma alanı kapsamında olan yerleşim merkezlerinde S.S.K' ya kayıtlı olan işyeri sayısı ve uygulanması gereken anket sayısı.

<i>Yerleşim Birimleri</i>	<i>S.S.K 'ya Kayıtlı İşyeri Sayısı</i>	<i>Örnekleme Sonucunda Belirlenen Anket Sayısı</i>
Trabzon Merkez	362	53
Akçaabat	70	12
Of	32	8
Araklı	22	5
Sürmene	20	5
Beşikdüzü	11	3
Çarşıbaşı	11	2
Yomra	9	3
Vakfikebir	7	3
Çaykara	7	2
Maçka	4	2
Şalpazarı	4	-
Arsin	3	1
Hayrat	2	-
Tonya	1	1
Köprübaşı	1	-
Toplam	566	100

S.S.K kayıtlarında görülmeyen Düzköy ve Dernekpazarı ilçelerine gidilerek 1 - 2 anket yapılmasına karar verilmiştir. Böylece uygulanması tasarlanan anket sayısının il ve ilçeler arasında dağıtılarak çalışmanın belirli bir plan çerçevesinde yapılması amaçlanmıştır.

Ayrıca çalışma alanımızın dışında kalan köylerdeki atölye sayılarını belirlemek amacıyla il ve ilçelerdeki işletme şefliklerine gidilerek kayıtlı olan atölye sayıları alınmıştır.

2.1.2.3. İstatistiki Değerlendirme Amacıyla Kullanılan Yöntemler

Anket formlarının hazırlanması aşamasında kapsamlı bilgilerin elde edilebilmesi amacıyla pek çok soru hazırlanmıştır. Bu soruların değerlendirilmesinde ise aşağıdaki istatistik yöntemlerden yararlanılmıştır (29).

Parametrik testler için;

- $n > 30$ ise Z testi,
- Korelasyon analizi,
- Aritmetik ortalama,
- Mod - medyan,
- Çapraz tablolar.

Nonparametrik testler için;

- Regresyon analizi,
- Ki - kare uygunluk testi,
- Ki - kare bağımsızlık testi,
- Mod - medyan,
- Kolmogorov - siminorov,

yöntemleri uygulanmıştır..

Çalışma amacına uygun şekilde Çapraz tablolar ve Korelasyon analizinin kullanılması amaçlanmıştır.

2.1.2.3.1. Çapraz Tablolar

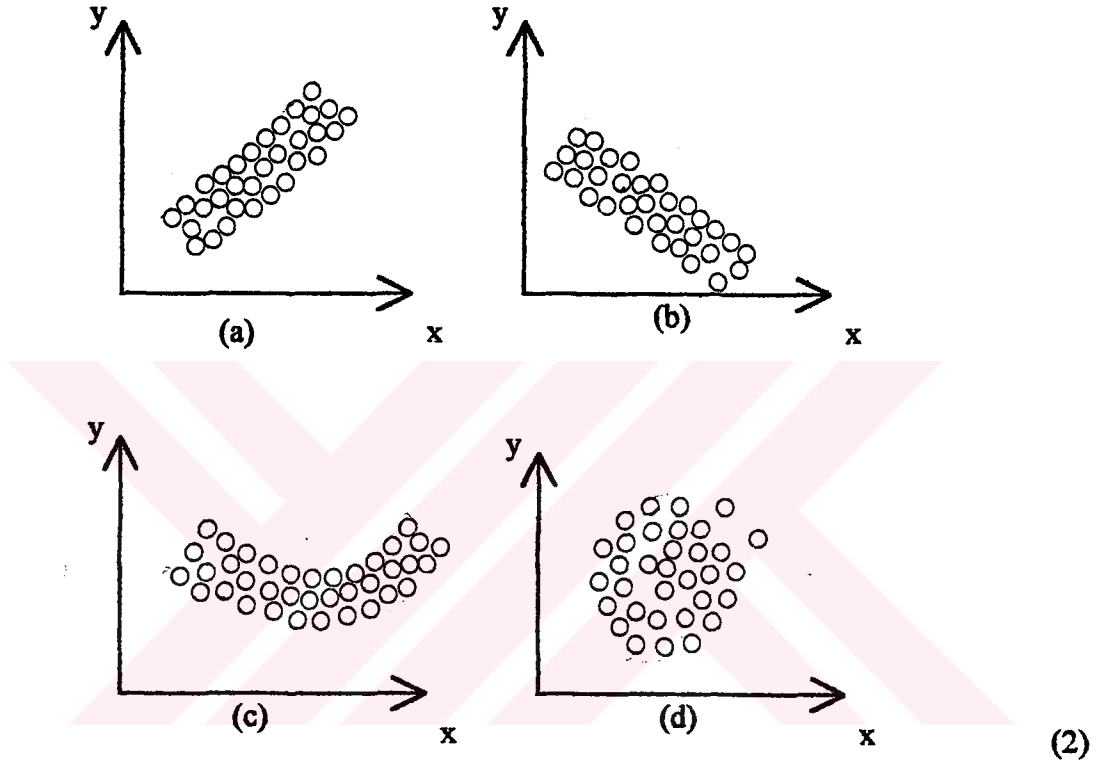
Yapılan araştırmanın daha iyi bir biçimde görülebilmesi amacıyla ve ilerideki çalışmalara daha ayrıntılı bilgi sağlanabilmesi için çapraz tabloların kullanımı yoluna gidilmiştir. Böylece çalışmada hata yapılıp yapılmadığı tespit edilebilecek, farklı değerlerin kolayca belirlenebilmesi sağlanabilecektir. Tablolarda görülen değişkenler incelenen olayın gerçek yüzünü ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca anket formunda kullanılan değişik sorular yardımıyla bu sektörün Trabzon' daki yapısı karşılaştırmalı olarak verilebilmektedir.

2.1.2.3.2. Korelasyon Analizi

Bu analizde iki değişken arasında doğrusal bir ilişkinin olup olmadığı ve eğer varsa derecesi ve yönü belirlenmektedir (30).

2.1.2.3.2.1. Pearson Korelasyon Katsayısı

X ve Y söz konusu iki değişkeni gösteriyorsa bir serpilme diyagramı üzerinde çeşitli X, Y çiftlerinin genel gidişi görülebilir (30):

A ve B' de X, Y çiftleri doğrusal bir gidiş göstermektedir. Bu halde X, Y arasındaki korelasyon doğrusaldır. A' da X, Y aynı yönde değişmektedir, yani korelasyon pozitifdir. B' de ise ilişki ters yönlü olduğundan negatiftir. C şeklinde ise X ve Y çiftleri arasında doğrusal bir ilişki bulunmamaktadır. Son şekilde D' de X ve Y arasında hiç bir ilişki yani korelasyon yoktur.

Doğrusal korelasyon katsayısı aşağıda görülen Pearson korelasyon katsayısı yardımıyla hesaplanabilir (30).

$$r = \frac{\text{Co var yans}(x,y)}{\text{Varyans}(x) \cdot \text{Varyans}(y)} \quad (3)$$

Bunun açık ifadesi aşağıda verilen 4 ve 5 nolu eşitliklerde olduğu gibidir.

$$r = \frac{\sum (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum (x_i - \bar{x})^2 \sum (y_i - \bar{y})^2}} \quad (4) \quad r = \frac{\sum xy - \frac{(\sum x)(\sum y)}{n}}{\sqrt{\left(\sum x^2 - \frac{(\sum x)^2}{n}\right) \left(\sum y^2 - \frac{(\sum y)^2}{n}\right)}} \quad (5)$$

Korelasyon katsayısının değeri - 1 ile + 1 arasında değişir. Sonucun + 1 çıkması iki değişken arasında tam pozitif bir ilişkinin bulunduğunu, - 1 çıkması ise ilişkinin tam ve negatif olduğunu gösterir. Sonuç 0 çıkarsa ilişki yoktur. Dolayısıyla sonuç 1'e yaklaştıkça korelasyonun kuvvetlendiği, sıfıra yaklaştıkça zayıfladığı anlaşılır.

Ayrıca korelasyon katsayısının istatistiksel denetiminde 6 nolu eşitlikden yararlanılmaktadır.

$$S_r = \sqrt{\frac{1-r^2}{n-2}} \quad (6)$$

Sr: Korelasyon katsayısının standart hatası,

n: Örnek sayısı,

Ho: r=0, Ha: r≠0

t istatistiği = r/Sr ile hesaplanan değer, t_{n-2, α} serbestlik derecesine göre t tablosundan alınan değerle karşılaştırılmaktadır. t istatistiği > t tablo ise Ho varsayımı red edilmektedir. Aksi takdirde Ho varsayımı kabul edilmektedir.

2.1.2.3.3. Örnek Büyüklüğü ve Örnek Verileri Yardımıyla Ana Kütle Hakkında Bilgiye Varma

Örnekteki birim sayısı 30 veya ana kütle normal ise örnek ortalaması ana kütle ortalaması etrafında normal dağılım gösterir. Bu nedenle bir örneğin aritmetik ortalaması \bar{x} , o örneğin çekildiği ana kütle ortalamasının tahmini kabul edilir. Bunda sistematik olmamakla birlikte tesadüfi bir hata payı bulunacaktır. Sözü edilen hata ortalamasının standart hatası adını alır ve;

$$\bar{\delta x} = \frac{S}{\sqrt{n}} \sqrt{\frac{N-n}{N-1}} \quad \text{formülü ile hesaplanır (30).} \quad (7)$$

Eğer örnekleme oranı n/N % 5'den küçük ise sonlu ana kütle düzeltmesi adı verilen ;

$$\sqrt{\frac{N-n}{N-1}} \quad (8)$$

hesaba alınmayabilir. Formülde S ile örneğin standart sapması belirtilmektedir. Öyleyse çekilen herhangi bir örneğin ortalaması;

$$\% 68.3 \text{ güvenle } \bar{x} \pm \delta\bar{x}$$

$$\% 95.5 \text{ güvenle } \bar{x} \pm 2\delta\bar{x}$$

$$\% 99.7 \text{ güvenle } \bar{x} \pm 3\delta\bar{x}$$

hudutları içerisinde bulunacaktır. Bu özellikten hareketle ana kütle ortalamasının tahminleri yapılabilir (30).

2.1.2.3.4. Örnek Büyüklüğü Yardımıyla Ana Kütle Oranı Hakkında Bilgiye Varma

Bazen ana kütle belirli özellikler bakımından ikiye bölünmektedir. Örneğin geliri belirli bir miktarın altında ve üzerinde olanlar diye. Ana kütle için böyle bir oran P diye gösterilir. Eğer bu ana kütlede tesadüfi bir örnek seçersek bu oran ise p diye gösterilir. Örnek oranları ana kütle gerçek oranı etrafında aslında binom dağılımı göster, ancak örnekteki birim sayısı fazla ise veya ana kütle gerçek oranı $P \approx 0.50$ ise bu dağılım normale yaklaşır, dolayısıyla aynı ortalamalarda olduğu gibi örnek oranından hareketle ana kütle oranı tahmin edilebilir.

Eğer N birimlik bir anakütleden mümkün bütün n birimlik örnekleri çekersek örnek oranları ortalamasının ana kütle oranına eşit olduğunu görürüz. Bu nedenle herhangi bir örnek oranı ana kütle oranının sistematik hatasız bir tahmini kabul edilir; $\bar{P} = p$

Tesadüfi hatalar ise;

$$\delta p = \sqrt{\frac{P \cdot Q}{n}} \sqrt{\frac{N-n}{N-1}} \quad (9)$$

$Q = 1 - p$ olup $n/N < 0.05$ halinde sonlu ana kütle düzeltmesi ihmal edilebilir. Bu durumda;

$$\% 68.3 \text{ güvenle } p \pm \delta p,$$

$$\% 95.5 \text{ güvenle } p \pm 2\delta p,$$

$$\% 99.7 \text{ güvenle } p \pm 3\delta p,$$

hudutları içinde bulunacaktır (30).

3. BULGULAR

3.1. Araştırma Alanı Kapsamında Yer Alan İşletmelerin Faaliyet Dallarna Göre Sayısal Dağılımları

Trabzon ili mülki sınırlarında gerçekleştirilen bu çalışma sonucunda, merkez ilçe dahil olmak üzere 18 ilçede toplam olarak 655 işyeri tespit edilmiştir. İlçelerde tespit edilmiş bulunan işyeri sayıları faaliyet gösterdikleri alanlara göre Tablo 28' de gösterilmektedir.

Tablo 28. Çalışma alanında tespit edilen işyerlerinin faaliyet dallarına göre dağılımları.

<i>Yerleşim birimleri</i>	<i>Mobilya imali</i>	<i>Doğrama - bıçkı</i>	<i>Diğer imalât*</i>	<i>Toplam</i>
Merkez ilçe	126	206	35	367
Akçaabat	40	59	5	104
Of	9	20	2	31
Araklı	10	27	-	37
Sürmene	12	16	4	32
Beşikdüzü	5	8	1	14
Çarşamba	4	7	-	11
Yomra	5	6	-	11
Vakfikebir	3	6	-	9
Çaykara	1	5	-	6
Maçka	1	2	-	3
Şalpazarı	2	4	-	6
Arsin	3	4	-	7
Hayrat	-	1	-	1
Tonya	2	7	-	9
Köprübaşı	-	1	-	1
Düzköy	1	4	-	5
Dernekpazarı	-	1	-	1
Toplam	224	384	47	655

* Diğer imalât: Karisör imali, tornacı, koltuk iskeleti yapım yeri, sandık, oyma, kayık imalâthaneleri, buharlama tesisi ve kontrplak üretim tesisleri.

Merkez ilçede faaliyette bulunan mobilya ve doğrama - bıçkı imali dışındaki işletmelerin 14 adedi karisör imali , 5 adedi sandık imali ve 5 adedi oyma imali faaliyetinde bulunurken 5 adet işletme torna, 5 adet işletme koltuk iskeleti yapımı ve 1 adet işletme ise kontrplak üreticisi durumundadır. Kontrplak imalâtçısı konumunda bulunan işletme çalıştırdığı 80 işçi dolayısıyla çalışma kapsamımız dışında tutulmuştur.

Çalışma sonucunda Trabzon ili sınırları içerisinde tespit edilen orman ürünleri sanayi işletmelerinin dağılımları toplu olarak Tablo 29' da görülebilmektedir.

Tablo 29. Araştırma alanı kapsamında tespit edilen işyerlerinin dağılımları.

<i>Faaliyet alanı</i>	<i>İşyeri sayısı</i>
Mobilya imalâtçısı	224
Doğrama - bıçkı	384
Karisör imalâtçısı	18
Kayık imalâtçısı	6
Torna atelyesi	5
Koltuk iskeleti yapım yeri	5
Sandık imalâtçısı	5
Oyma imalâtçısı	5
Buharlama tesisi	2
Kontrplak üretim tesisi	1
Toplam	655

Orman işletme şefliklerine kayıtlı olan işyerleri orman kanununun fabrika - ocak ve işletme izni ve kısıtlama ile ilgili 18. kanuna göre belirlenmiş işletmelerden oluşmaktadır. Bu kanun ; (23.9.1983 tarih ve 2896 sayılı yasa ile değişik) Orman ürünü işleyecek her çeşit fabrika kurulması Tarım ve Orman Bakanlığının devlet ormanları hudutları içinde veya bu orman sınırlarına bir kilometreye kadar olan yerlerde taş, kum ve toprak, dört kilometreye kadar olan yerlerde ise hızar şerit kurulması ve kireç, kömür, terebentin, katran, sakız ve benzeri gibi işletilmesinde ağaç kullanılan ocakların açılması ve balık üretmek üzere tesis kurulması Orman Genel Müdürlüğünün iznine bağlı olup, ruhsatname alınması ve rüsüm hakkındaki hükümler saklıdır. Yangın görmüş ormanlarda, gençleştirmeye ayrılmış veya ağaçlandırılan sahalarda ve baraj havzalarında birinci fıkradaki faaliyetlere hiç bir surette izin verilemez (31).

Ormanların verimliliğinin giderek azalması sebebiyle orman ürünleri işleyecek her çeşit fabrikanın kurulması Orman ve Köyişleri bakanlığının iznine tabi tutulmuştur (32).

Bu kanunlar doğrultusunda bazı işletmeler orman işletme şefliklerinin kayıtlarında yer alırken bazıları bu sınırların dışında kaldığından kayıtlarda görülememektedir.

Bu nedenlerden dolayı ilçelerde yapılan sayım sonuçlarının S.S.K sonuçlarından daha az sayıda olması beklenen bir gelişmedir. Bu farklı rakamlar ise aşağıdaki şekilde ortaya çıkmıştır.

- Of ilçesinde kayıtlı gözükten 32 işletmenin 7 tanesi,
- Maçka ilçesinde kayıtlı gözükten 4 işletmenin 2 tanesi,
- Çaykara ilçesinde kayıtlı gözükten 7 işletmenin 4 tanesi

orman işletme kayıtlarında ve köylerde gözükmektedir.

Buna karşılık ilçe merkezlerinde olupta, orman işletme şefliklerine kayıtlı ve çalışma alanımızın içerisinde bulunan işyerleri ise şunlardır;

- Maçka merkezde bulunan 3 tane işletme,
- Tonya merkezde bulunan 8 tane işletme,
- Beşikdüzü merkezde bulunan 14 tane işletme,
- Şalpazarı merkezde bulunan 6 tane işletme,
- Düzköy merkezde bulunan 5 tane işletme .

İlçelerde bulunan orman işletme şefliklerine ait kayıtlardan elde edilen bilgilerin neticesinde sayısal olarak köylerde belirlenen işyerleri Tablo 30' da toplu halde gösterilmektedir.

Tablo 30. Orman işletme şefliklerine kayıtlı bulunan işyerleri.

<i>İlçeler</i>	<i>İşyeri sayısı</i>	<i>Yüzde payları (%)</i>
Çaykara	60	20.7
Sürmene	47	16.3
Beşikdüzü	28	9.7
Maçka	23	8.0
Tonya	22	7.6
Düzköy	20	6.9
Of	18	6.2
Şalpazarı	16	5.5
Akçaabat	15	5.1
Vakfikebir	13	4.4
Arsin	11	3.8
Araklı	6	2.0
Çarşamba	6	2.0
Yomra	4	1.8
Toplam	289	100.0

Sonuç olarak tespiti yapılan işletmelerin faaliyet dallarına göre yüzdesel dağılımları Tablo 31 ' de görülmektedir.

Tablo 31. Belirlenen tüm işyerlerinin yüzdesel dağılımları.

<i>Yerleşim Birimi</i>	<i>Mobilya İmalâtı</i>	<i>Doğrama - Bıçkı</i>	<i>Diğer</i>
Merkez İlçe	34.3	56.1	9.6
İlçeler	34.0	61.8	4.2
Trabzon Genel	34.2	58.6	7.2

3.2. Yapılan Anket Çalışması Sonucunda Elde Edilen Bulgular

Örnekleme sonucunda tespit edilen 100 işletmede uygulanan anket sonucunda öncelikli olarak işletmelerin kuruluş tarihleri belirlenerek aşağıdaki dağılım elde edilmiştir.

Ankete katılan işletmelerin;

1965 - 1975 yılları arasında % 5.0' inin

1976 - 1980 yılları arasında % 10.0' unun

1981 - 1985 yılları arasında % 20.0' sinin

1986 - 1990 yılları arasında % 33.0' unun

1991 -1994 yılları arasında % 32.0' sinin kurulmuş ve işletmelerin büyük kısmının 1981 dönemi sonrasında faaliyete geçmiş olduğu tespit edilmiştir.

Sermaye ile ilgili olarak anket sonucunda tespit edilen veriler doğrultusunda işletmelerin kuruluş sermayeleri toplamı ile bugünkü sermaye toplamı sonucunda sermaye artırımının 4.3 kat olduğu hesaplanmıştır.

Şirketleşme durumlarının ortaya çıkarılması için yapılan çalışmaya göre ise tüm işletmelerin % 81.0' inin ferdi mülkiyet, % 16.0' inin adi ortaklık ve % 3.0' inin şirket olduğu tespit edilmiştir.

Tüm işletmelerin % 73.0' inin kiracı, % 27.0' inin kendi mülkü üzerinde çalışmalarına devam ettikleri belirlenmiş olup, hammadde olarak kullandıkları tomruk, kereste, yongalevha v.b. gibi ürünleri % 94.0 oranında iç pazardan, % 6.0 oranında dış pazardan temin etmektedirler. Bu işletmelerin en fazla kullandıkları ağaç türleri ise;

% 32.0 oranında çam,

% 29.0 oranında ladin,

% 11.0 oranında kayın,

% 4.0 oranında meşedir. Özellikle mobilya imalâtı ile uğraşan işyerlerinde

kullanılmak üzere;

% 8.0 oranında yongalevha,

% 6.0 oranında kaplama,

% 10.0 oranında gürgen, kestane, kızılâğaç, kontraplak, v.b. kullanılmaktadır.

Kullanılan bu hammaddelerin % 23.0' ini ihale ile devlet orman işletmelerinden, % 61.0' ini tüccardan ve % 16.0' ini ise vatandaşın kendi malı olan ormanlardan temin

etmektedirler. Tüccardan alım yapan işletme sahiplerinin % 27.0 oranında ücretleri peşin ödedikleri, % 62.0 oranında 3 aya kadar vadeli alım yaptıkları ve % 11.0 oranında ise 4 aydan daha uzun süre vade ile almak zorunda kaldıkları tespit edilmiştir.

Hammadde temini sırasında karşılaşılan sorunların belirlenebilmesi amacıyla yöneltilen soru neticesinde işletmelerin;

- % 38.0 oranında kalite düşüklüğünden,
- % 37.0 oranında fiyatın yüksek oluşundan,
- % 7.0 oranında istenilen miktarın bulunamayışından,
- % 2.0 oranında nakliye sorunundan,

yakındıkları belirlenmiş ve geri kalan % 16.0 oranına sahip işletmelerin ise hiç bir sorunlarının olmadığı tespit edilmiştir.

Son yıllarda özellikle Birleşik Devletler Topluluğu' ndan getirilen hammaddelerin ilimizdeki bu sektör üzerinde nasıl bir etki gösterdiğinin tespit edilmesi amacıyla yapılan anket çalışması sonucunda; tüm işletmelerin % 66' sı piyasa fiyatı üzerinde düşüşe neden olduğunu savunurken % 44' ü piyasa fiyatı üzereinde herhangi bir etki yapmadığını ve fiyatların normal seyrinin devam ettiğini ifade etmişlerdir.

Bu hammaddelerin ürün kalitesi üzerinde oluşturduğu değişim ise;

- % 58 oranında piyasadaki ürün kalitesi üzerinde herhangi bir etki yapmadığı,
- % 29 oranında kalitenin düşmesine neden olduğu,
- % 13 oranında ise ürün kalitesinin arttığı şeklinde işletme yetkilileri tarafından belirtilmiştir.

Bu işletmelerin haftada çalıştıkları gün ve buna bağlı olarak gün içerisinde çalıştıkları saat sürelerinin belirlenmesi sonucunda ise tüm işletmelerin % 9.0' unun haftada 5 gün, % 77.0' inin haftada 6 gün ve % 14.0' inin haftada 7 gün çalıştıkları, gün içerisinde ise tüm işletmelerin % 55.0 oranında 6 - 8 saat, % 40.0 oranında 9 - 11 saat ve % 5.0 oranında 12 - 14 saat çalışma yaptıkları tespit edilmiştir.

Faaliyette bulunan bu işletmelerin % 17.0 'sının işyerlerine, % 40.0' inin inşaatlara ve % 43.0' inin evlerin ihtiyaçlarını karşıladıkları belirlenmiştir. Yapılan satışlar karşılığının % 11.0 oranında peşin, % 65.0 oranında 3 aya kadar vadeli ve % 24.0 oranında ise 4 aydan daha uzun süreli vadeli alındığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Üretim sırasında oluşan giderlerin dağılımları ise şu şekilde ortaya çıkmaktadır;

- % 74.0 oranında hammadde giderleri,
- % 10.0 oranında işçilik giderleri,
- % 7.0 oranında enerji giderleri,
- % 5.0 oranında vergi giderleri,
- % 4.0 oranında kira giderleri ' dir.

Çalışma sırasında işletmelerde tespit edilen makine - teçhizat durumları ise aşağıda belirtilmiştir.

Tüm işyerlerinin;

% 87.0' ında planya makinası,

% 81.0' ında şerit testere makinası,

% 38.0' ında kalınlık makinası,

% 19.0' ında yatar daire makinası,

% 19.0' ında bileme makinası,

% 12.0' ında freeze makinası,

% 11.0' ında arabalı şerit testere makinası,

% 5.2' ında zımpara makinası,

% 2.0' ında kaplama birleştirme makinası,

% 11.0' ında zıvana, torna, delme, oyma v.b. makineleri bulunmaktadır.

Çalışma alanımızda bulunan işçilerin yaş, eğitim durumları ve niteliklerinin belirlenmesi sonucunda, tüm işçilerin;

% 22.0' ının 15 - 20 yaş arasında bulunduğu,

% 35.0' ının 21 - 30 yaş arasında bulunduğu,

% 35.0' ının 31 - 40 yaş arasında bulunduğu,

% 8.0' ının 41 ve daha yüksek yaşa sahip kişiler olduğu tespit edilmiştir.

Eğitim seviyesi bakımından bu sektör işçilerinin;

% 61.7 oranında ilkokul mezunu,

% 15.4 oranında ortaokul mezunu,

% 12.6 oranında çıraklık eğitimini bitirmiş veya devam durumunda olanlar,

% 8.1 oranında lise mezunu,

% 1.1 oranında okur - yazar,

% 1.1 oranında üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Tüm bu çalışanların % 27.9' u çırak, % 20.5' i kalfa ve % 51.6 oranında usta statüsünde çalışmalarına devam etmektedirler. İşyerlerinde çalışanlara ödenen ücretler ise % 52.6 oranında haftalık, % 24.0 oranında aylık ve % 20.0 oranında ise parça başına olmaktadır. Tüm bu işletmelerin % 37.0' ı kredi kullandıklarını belirtirken, % 63.0 oranındaki işyerleri ise kredi kullanmadıklarını belirtmektedirler.

4. İRDELEME

4.1. Trabzon İlindeki Orman Ürünleri Sanayisinin Yapısı ve Sorunları

Yapılan çalışmada elde edilen bulguların değerlendirilmesi neticesinde öncelikli olarak Trabzon ili orman ürünleri sanayi işletmelerinin kuruluş yılları belirlenmiş ve işletmelerin büyük kısmının 1981 yılı sonrası kurulmuş olduğu tespiti yapılmıştır. Bu dönemde tüm işletmelerin % 85.0' ının kurulmuş olması ülkemizde orman ürünleri sanayisinde 1970' li yıllardan sonra hız kazanan özel sektörün Trabzon ilinde de aynı paralellikte olduğunu göstermektedir. Hammadde sıkıntısının belirmesi ile 1990' lı yıllardan sonra sektörde az miktarda' da olsa bir gerileme ortaya çıkmaktadır.

İşletmelerin kuruluş yılları ve ekonomik değerlerinin belirlenmesi sonucu elde edilen ortalama değerlerin oranlanması sonucunda genel olarak sahip oldukları işletme sermayelerini 4 kat arttırabildikleri tespit edilmiştir. Bu sonuç bu sektör işletmelerinin ancak normal giderlerini karşılayacak bir güce sahip olduğunu herhangi bir yatırıma imkan sağlayacak bir ekonomik yapı içerisinde bulunamadıklarını açık olarak belirlemektedir.

Kurulmuş bulunan işletmelerin % 81.0 oranında ferdi mülkiyet ağırlığına sahip olması, bu sektörde ortaklaşma çalışma yapacak düzeyde geniş kapsamlı iş alanının bulunmadığını ve çalışanların gerek çıraklık ve gerekse kalfalık seviyesinde elde edebilmiş oldukları sermaye ile bir an önce iş hayatına atılmak isteklerinin ön plana çıktığını göstermektedir. Ayrıca bu sektörde istenilen karı bulamayan sermaye sahiplerinin bu alanda yatırım yapmak istememeleri ortaklık yüzdesinin düşük olmasında ikinci bir etken oluşturmaktadır. % 73.0 oranında kiracı olarak faaliyet göstermeleri yine bu işletmelerin az bir sermaye ile kurulmuş olduklarının delilidir.

Hammadde kalitesinin giderek düşmesi ve fiyatların giderek yükselmesine karşın bu ihtiyaçlarını % 94.0 oranında iç pazardan karşılayan bu kesim dış pazar hakkında yeterli bilgiye sahip değildir. Bazı işletmecilerin bilinçsiz olarak atıldıkları dış pazar alımları sonucunda zararlı karşılaşmaları bu alana girmek isteyen işletme sahiplerini tedirgin etmekte ve bunun sonucu olarak kalitesi yüksek dış ürünlerin alımları gerçekleştirilememektedir. En kolay elde edebildikleri çam ve ladin' i % 32.0 ve % 29.0 oranında işleyebilen bu sektör işletmecileri tüccarlarla daha kolay ilişki sağlayabildikleri ve ödemeleri karşılıklı anlaşma sonucunda belirleyebildiklerinden % 61.0 oranında tüccardan alım yapmaktadırlar.

Özellikle merkez ilçede bulunan işletmelerin çok büyük bir kısmının tüccarlardan alım yapmasına karşın geri kalan ve özellikle doğrama - bıçkı üzerine çalışma yapan işletmeler ihale ile orman işletme müdürlüklerinden hammadde alımı yoluna gitmektedirler. Bu

alımların sonucunda özellikle tomruk boyutlarında, ölçülendirme sırasında hataların var olduğu ve tomrukların piyasa istekleri doğrultusunda değil, orman işletmelerinin kendi standartları doğrultusunda boyutlandırıldığı, sonuçta kullanışlı olmayan standart dışı tomrukların satışlara sunulduğu belirtilmektedir. Özellikle ölçüm hatalarıyla mevcut olan düşük kar yüzdelerini daha aşağıya çekmek zorunluluğunda kalan bu sektör işletmeleri ayrıca, çeşitli bürokratik işlemlerin fazlalığı nedeniyle ihalelere girmek istememektedirler. Kesim sonucunda uzun süre istif altında bekleyen tomruklarda oluşan bozulmalar kalite düşüklüğünün diğer nedenini oluşturmaktadır. Bu olumsuz düşüncelere karşın büyük çoğunluğunu ilçelerdeki işletmelerin oluşturduğu % 23.0' lık bir kesim ihalelere girerek orman işletme müdürlüklerinden alım yapma yoluna gitmektedir. Esnafa uygulanan günlük faiz oranının yüksekliği ve tüccarların fabrikalardan alım yaptıkları istifleri tekrar kendi isteklerine göre ayırmaları neticesinde düşük kalitedeki keresteleri yüksek kalite sınıfında göstererek satmak istemeleri işletme sahiplerini alım yapmaktan uzaklaştırmaktadır. % 16.0' lık kesimi oluşturan ve doğrudan vatandaşın kendi malını işleyen kesimi ise çoğunluğunu iç ilçelerde bulunan işletmeler oluşturmaktadır.

Esnaf dan alım yapan işletme sahipleri ödemelerini % 62.0 oranında 3' aya kadar vadeli gerçekleştirmektedirler. Her aya uygulanan faiz oranının yüksek oluşu fiyatları daha da arttırmaktadır. İşletme sahipleri satışlar sonucunda elde ettikleri miktarları, piyasalarda oluşan dengesizlikler nedeniyle kullanmayıp, güven temini nedeniyle saklamaları piyasadaki fiyatların artmasına neden olmaktadır. Ayrıca tüketici kesimini oluşturan grubun büyük çoğunlukla toplumun düşük ücretle çalışan kesiminden olması satılan ürünlerin karşılıklarının alımını geciktirmektedir. Tüketici kesiminin aynı düşünce doğrultusunda güven temini için ellerine geçirdikleri gelirlerini dövizde yatırmaları işletmelerin tahsil güçlerini önemli oranda düşürmektedir. Bu nedenle işletmeciler alım yaptığı malın fiyatını % 27.0 oranında peşin öderken ancak bunun % 11.0 oranlık bir kesimini tüketiciden peşin alabilmektedir. Bu durumda 3' aya kadar vadede görülen denklik peşin ve 4 aydan daha uzun süren vade uygulamalarında işletmecinin aleyhine çalışan bir yapı göstermektedir. Sonuçta güç durumda çalışan işletmelerin gelir kaynakları, onların daha güç şartlar altında çalışmalarına neden olmaktadır.

Hammadde temini sırasında karşılaşılan en büyük sorunu, kalitenin düşük olması ve fiyatların yüksek oluşu teşkil etmektedir. % 75.0' lık bir oranı oluşturan bu iki faktörün temel nedeni kaliteli hammadde miktarının giderek azalmasıdır. Özellikle son zamanlarda ancak kağıt fabrikalarına gönderilebilecek tomrukların satışa sunulması işletme sahiplerinin bu konudaki en önemli sıkıntılarını oluşturmaktadır. Depoda bekletilmeleri sırasında zarara uğrayan tomrukların kaliteleri daha da düşmektedir. Gerekli teşviklerle desteklenmesi gereken tomruk ithalinde büyük oranda rol oynayan Birleşik Devletler Topluluğu' nun kapsamlı analizlerinin yapılması gerekmektedir. Bu devletlerden getirilen hammaddelerin piyasalarda oluşan fiyatlar üzerinde oluşturmuş olduğu etki, işletmelerin % 66.0' ü tarafından

fiyatların düşürüldüğü yönde belirtilirken, oluşturmuş olduğu bu fiyat düşüklüğünün enflasyonun yüksek olduğu bir ortamda bir can simidi görevini gördüğü ifade edilmektedir. İşletmelerin % 44' ü ise fiyatların aynı seviyede kaldığını ifade etmektedir. Birleşik Devletler Topluluğundan getirilen hammaddelerin piyasadaki ürün kalitesi üzerinde herhangi bir değişiklik oluşturmadığı işletmelerin % 58.0' inin ortak görüşüdür. İşletmelerin %29' u piyasadaki ürün kalitesinin düştüğü görüşünü savunurken % 13' lük gruba göre ise kalite yükselmiştir.

Bu sektör işletmelerinin % 77.0' lik kısmı haftada 6 gün çalışırken, tek kişi işletmelerinin ağırlıklı olduğu % 14.0' lik grup haftanın tüm günleri çalışmaktadır. Gerekli talep ve pazar şartları oluşmadığı için haftanın ancak 5 günü çalışabilen kesimin payı ise % 9.0 dır. Küçük çaplı olmakla birlikte % 43.0 oranında ev ihtiyaçlarını özellikle de mobilya ihtiyacını karşılayan orman ürünleri sanayi işletmelerinin en önemli alıcı kesimini % 40.0' lik paya sahip olan inşaat grubu oluşturmaktadır. Ev ihtiyaçlarının daha yüksek bir değere sahip olmasına karşın ekonomik olarak katkı miktarı daha yüksek olan inşaat grubu bu sektörün ana tüketicisi durumundadır.

Emek yoğun teknolojilerin yoğun biçimde kullanıldığı bu sektörün en önemli gideri, hammadde temini sırasında ödenen ücretlerdir. Diğer işgücü, enerji, vergi ve kira ödemeleri ise ancak % 26.0 oranında kalmaktadır.

Teknolojik yapılarının belirlenmesi amacıyla sorulan soruların neticesinde, tüm işletmelerin % 87.0' inde planya makinesi bulunurken % 81.0' lik kesiminde ise şerit testere makinası kullandığı tespit edilmiştir. Diğer makinaların düşük oranlarda bulunması geliştiremedikleri ekonomik yapılarının bir göstergesi durumundadır. Geleneksel yöntemlerle faaliyette bulunan bu işletmelerin yüksek kapasiteli kabul edilen arabalı şerit testere makinalarından ancak % 11.0 oranında bulundurabilmeleri, kapasite imkanlarının istenilen seviyelere ulaşamadığını göstermektedir. Gelişen teknolojiler paralelinde oluşturulan yeni makinaların az miktarlarda bulundurulması, işletmelerin alım güçlerini ancak hammadde teminine yönlendirebildiklerini göstermektedir.

Bu kesimde çalışanları ağırlıklı olarak orta yaş seviyesindeki kişiler oluşturmaktadır. Buna karşın genç işgücünün daha kolay ve kazançlı işlere yöneldiği göze çarpmaktadır. Bu alanda çalışmakta olan genç işgücünü ise çok yüksek oranda baba mesleğini devam ettirme düşüncesine sahip kişilerden oluşturmaktadır. % 8.0' lik kesimi oluşturan kırkbir yaş üzerinin giderek azalması güce dayalı çalışmayı gerektiren bu kesimden tecrübeli kişilerin azaldığını göstermektedir.

Eğitim seviyesi açısından % 61.5' lik kesimi oluşturan ilk okul mezunları bu sektöre hakim durumdadırlar. Fakat çıraklık okulları mezunlarının ve devam eden çırakların sayılarının giderek artması umut verici olarak görülmektedir. Ortaokul ve lise mezunlarının % 15.5 ve % 8.2' lik oranlara sahip olması daha önce belirtildiği gibi baba mesleğini devam ettirme amacını taşıyan kişilerin oluşturduğu çalışma grubudur. % 51.6 oranına sahip olan usta

kesimine karşın ırak ve kalfaların % 27.9 ve % 20.5' lik ağırlıkları bu alanda çalışmak isteyen kişilerin giderek azaldığının göstergesi durumundadır. Özellikle kalfa pozisyonundaki kişilerin büyük şehirlerde daha kazançlı işlere gitmek istemeleri belirli bir deneyime sahip olan kalifiye elemanların azalmasına neden olmaktadır. Ödenen ücretlerin % 56.0' sının haftalık olarak ödenmesi iş hacmi düşük işletmelerde ve düşük ücretle çalışan işçilerde daha belirginlik kazanmaktadır. Parça başına ücret alanların büyük kısmını ise vatandaşın kendi malını işleyen kesim oluşturmaktadır.

İşletmelerin gelişmelerinde ve büyük düşünebilmelerinde en büyük görevi üstlenen kredi; tüm işletmelerin %37.0' si tarafından kullanılırken % 63.0' lık kesim kredi kullanamamaktadır. Araştırma sonucunda kredi kullanamamanın en büyük nedenini, kredi faizlerinin yüksek oluşu ve kredi istemi sırasında banka yetkililerinin olumsuz tavırları oluşturmaktadır. Esnaf kefalet kooperatifi aracılığıyla alınan kredilerde görülen faiz oranının düşüklüğü, harç, pul, v.b. işlemler neticesinde kredinin yaklaşık olarak % 20' lik kesimini kesilmesi ve faizin kesintiden önceki miktar üzerinden uygulanıyor olması ile bu avantajını olumsuz yöne çevirmektedir. Araştırma alanımız içerisinde bulunan bazı işletmelerin tüm işlemlerini tamamlayarak kredi almak istemeleri ve buna karşılık olarak istihdam ve vergi miktarlarını artırma gerekçeleri göstermeleri sonuçsuz kalmaktadır. Bunun sonucu olarak bu sektörde ilimiz ekonomisine katkı sağlayabilecek işletmelerin kurulmasının farkına varılmadan önüne geçilmekte, esnafın zor durumda kalmakta il ve bölge bazında merkezi tesislerin kurulması çalışmaları sonuçsuz kalmaktadır. % 37.0 oranında kredi kullanan kesim ise oldukça eski tarihli kredi talebinde bulunarak kullanma yolunu seçen işletme sahiplerinin oluşturduğu kesimi göstermektedir.

4.2. Ana Kütle Hakkında Bilgi Varma ve Ana Kütle Oranının Tahmini Değerlendirmeleri

Örnekleme sonucunda tespit edilmiş bulunan işletmelerden elde edilen bulguların değerlendirilmesi aşamasında, aritmetik ortalamanın pozitif ve negatif yönde 3 standart sapması ($\bar{x} \pm 3S$) değerleri ekstrem olduğu varsayımı ile değerlendirme dışında bırakılmıştır. Yapılan analizler sonucunda tespit ettiğimiz 655 işletme hakkında bilgi sahibi olunmaya çalışılmıştır.

Yapılan ilk analizler çalışanların sayıları üzerinde olmuş, analizler sırasında tek kişi ve on beş kişiden fazla işçi çalıştıran işyerleri hariç tutulmuş ve 90 anket kapsama alınmıştır. Yapılan ilk hesaplama neticesinde ortalama işçi sayısı 3.5 ve standart sapması 2.06 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçların değerlendirilmesi aşamasında 7 numaralı formül kullanılarak;

$$\bar{\delta x} = \frac{S}{\sqrt{n}} \sqrt{\frac{N-n}{N-1}}$$

$$\bar{\delta x} = \frac{2.06}{\sqrt{90}} \sqrt{\frac{655-90}{655-1}} = 0.20$$

bulunmuş ve

% 95.5 güvenle ;

$$\bar{x} \pm 2\bar{\delta x} \Rightarrow 3.5 \pm 2(0.20) = 3.1 \leftrightarrow 3.9$$

belirlenmiştir.

Yaklaşık olarak tüm işletmeler 3 ile 4 kişi istihdam etmektedirler. Çalışmamız sırasında orta ölçek olarak nitelendirdiğimiz ve on kişiden fazla işçi çalıştıran yerler olarak sınırlandırdığımız işyerlerinin tahmini amacıyla, yapılan çalışma sırasında elde edilen bulgular neticesinde on kişiden fazla işçi çalıştıran yerlerin belirlenmesine çalışılmıştır. Buna göre 9 numaralı formülden yola çıkılarak;

$$P = \frac{3}{90} : 0.033$$

$$Q = 1 - P; Q = 0.967$$

$$\delta p = \sqrt{\frac{P \cdot Q}{n} \sqrt{\frac{N-n}{N-1}}} \Rightarrow \sqrt{\frac{0.033 \cdot 0.967}{90} \sqrt{\frac{655-90}{655-1}}} = 0.017$$

% 95.5 güvenle;

$$P \pm 2\delta p ; \quad 0.033 \pm 2(0.017) = 0.06 \leftrightarrow 0.01$$

sonucu

bulunmuştur.

Sonuç olarak işletmelerin en az % 1 ve en çok % 6' sı on kişiden fazla kişi istihdam etmektedirler. Yani 6 ile 40 işletme on kişiden fazla işçi çalıştıran yerler olarak karşımıza çıkmaktadır.

İşletmelerin kapasite kullanım oranlarının belirlenmesi amacıyla, fiili olarak gerçekleştirilmiş oldukları kapasiteleri ile istenilen seviyede çalışma sonucunda arzulanan kapasite miktarları olan pratik kapasiteleri işletme sahipleri ile karşılıklı görüşülerek belirlenmiştir. Kapasitenin belirlenmesi amacıyla işletmelerin aylık olarak kullandıkları hammadde miktarı belirlenmesi yoluna gidilmiştir. Yapılan ilk çalışma sonucunda elde edilen verilerin ortalaması neticesinde, ayda ortalama olarak 100 m³ ün üzerinde alım yapanlar kapsam dışı bırakılmıştır. Hesaplama sonucunda tüm işletmelerin % 95.5 güvenle, fiili olarak 5 m³ ile 12 m³ lük işlem yaptıkları belirlenmiştir. Bu bulguların ışığında ayda 10 m³ den fazla işlem yapabilen işyeri sayısının belirlenmesine çalışılmış ve bu işyerlerinin oranlarının % 7 ile % 19 arasında değiştiği tespiti yapılmıştır. Yani en az 45 ile en çok 124 işletme ayda ortalama olarak 10 m³ ün üzerinde işlem yapabilmektedir.

Pratik olarak gerçekleştirebilecekleri hammadde işlem miktarlarının belirlenmesi sonucunda ise elde edilen ortalamaların neticesinde ayda 1000 m³ üzerinde işlem yapabilme

kapasitesinde görülen işletmeler kapsam dışı tutulmuştur ve sonuçta tüm işletmelerin % 95.5 güvenle 35 m³ ile 50 m³ arasında bir pratik kapasiteye sahip oldukları belirlenmiştir. Yine bu ortalama neticesindeki bulgulara göre ayda ortalama olarak 40 m³ ün üzerinde işlem gerçekleştirebilecek işyerleri oranı % 33 ile % 48 arasında yani 216 işletme ile 314 işletme arasında bir değişim göstermektedir.

Kapasite kullanım sonuçlarına göre tüm işletmelerin % 95.5 güvenle ancak % 20 oranında bir kapasite kullanımına sahip oldukları belirlenmiştir. Bu oranın düşük olmasının başlıca sebebi kurulu işletmelerin sınırlı sermayelere sahip olmalarıdır. Özellikle finansman sıkıntısı kuruluş aşamasında sınırlı bir kapasite seçimine neden olmaktadır. Diğer bir önemli sorun ise talep yetersizliği olarak karşımıza çıkmaktadır. 1981 yılında yapılan çalışma sonucunda ilk sırayı alan sermaye yetersizliği sorunu aradan geçen yıllara rağmen yine oldukça önemli bir sorun teşkil etmektedir (19).

İlimiz ekonomisi üzerinde belirli bir etkiye sahip bulunan bu işletmelerin yıllık gelir ve gider tahminleri sonuçlarına göre işletmelerin yıllık gelirleri % 95.5 ihtimalle 136 ile 186 milyon T.L. arasında değişim göstermektedir. Bu analiz sırasında yıllık geliri 750 milyon T.L.' den fazla ve 30 milyon T.L.' den az olanlar ihmal edilmiştir. Bu durumda yıllık geliri 500 milyon T.L.' nin üzerinde olanların oranları % 6 civarında yani 40' a yakın işyerinin yıllık gelirleri belirtilen değerin üzerinde bir miktar göstermektedir.

Yapılan yıllık giderlerin tespiti neticesinde anket sonuçlarına göre yıllık giderleri 750 milyon T.L.' nin üzerinde ve 30 milyon T.L.' nin altında olan işyerleri kapsam dışı tutulmuştur. Sonuçta işletmelerin yıllık ortalama giderlerinin 98 milyon ile 136 milyon T.L. arasında bir değişim gösterdiği tespiti yapılmıştır.

İşletmelerin satışlar sırasında elde ettikleri kar yüzdelerinin sorulmak suretiyle tespit edilmesi sonucunda, işletme yöneticileri tarafından bildirilen değerlerde % 35' den fazla ve % 9 kardan daha az bir karla çalışan işyerleri kapsam dışı tutulmuş olup sonuçta kar oranlarının % 95.5 güvenle % 18 ile % 20 arasında bir değişim yaptığı tespit edilmiştir. Değerlendirme sırasında ortalamalara göre yüksek olarak karşımıza çıkan % 30 ve daha yukarı kar miktarları ile çalışan işletmelerin sayısal olarak tespit edilmesi amacıyla yapılan hesaplama sonucunda bu sayının en az 32 ve en çok 111 işletmeden yani tüm işletmelerin % 5 ile % 17 si arasında değişim gösterdiği belirlenmiştir.

Elde edilen verim yüzdelerinin değerlendirilmesi aşamasında ise % 90 verimin üzerinde çalışma yapan işletmeler hariç tutulmuştur. Ortalama verim yüzdeleri % 73 ile % 76 arasında bulunmuştur. Verimlerinin % 80' in üzerinde olduğunu belirten işletme yöneticilerinin cevapları doğrultusunda yapılan hesaplamalarda bu sayının % 31 ile % 46 arasında yani 203 işletme ile 401 işletme arasında bir değişim oluşturduğu tespit edilmiştir.

4.3. Korelasyon Analizine Göre Elde Edilen Sonuçların Değerlendirilmesi

Yapılan korelasyon analizi sonucunda, hesaplanan $t_{\text{istatistiği}}$ ile ilgili serbestlik derecesi ve önem düzeyine göre t tablosundan alınan değer karşılaştırılarak korelasyon katsayısının denetimi yapılmış ve böylece değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olup olmadığı belirlenmiştir. Tabloda yer alan serbestlik derecesi, örnekleme sonucunda gerçekleştirilen 100 anketten uç değerlerinin çıkarılmasıyla geriye kalan 90 veya 95 anket sayısına göre belirlenmiştir.

Yapılan ilk çalışma kar - verim yüzdelerinin karşılaştırması olmuştur. Bulunan 0.1582' lik korelasyon katsayısı uygulanan t testi sonucunda;

$$t = \frac{r}{\sqrt{\frac{1-r^2}{n-2}}} \Rightarrow t = \frac{0.1582}{\sqrt{\frac{1-0.025}{91-2}}} \Rightarrow 1.51 \quad \text{olarak bulunmuştur.} \quad (10)$$

Bulunan 1.51 değeri, n-2 serbestlik derecesinde (91-2=89) 0.05 önem düzeyinde t tablo değeri 1.66 olmakta ve $t_{\text{istatistiği}} (=1.51) < t_{\text{tablo}} (=1.66)$ olduğundan kar ve verim arasında doğrusal bir ilişkinin bulunmadığı söylenebilmektedir. Buna göre verimli çalışan işletmeler, ürettikleri ürünler gerek piyasada oluşan satış fiyatı nedeniyle, gerekse satılan malın karşılığının uzun sürede alımı nedeniyle ve ayrıca piyasalarda oluşan fiyat istikrarsızlığının bir sonucu olarak karlı çalışmamaktadırlar. Hammadde alımı sırasında ödenen yüksek giderler, düşük olarak nitelendirilebilecek işçi giderlerine rağmen verimli çalışma ortamlarında bile karlı bir ortamın oluşturulamamasına neden oluşturan ikinci bir etkidir. Bir üçüncü etken ise satılan ürünlerin, yeterli olmayan pazar araştırmaları sonunda belirlenen satış fiyatlarıdır.

Yıllık gelir ve yıllık giderlerin karşılaştırılması sonucunda ise aralarında 0.9388' lik bir korelasyon katsayısının bulunarak uygulanan t testi sonucunda; $t_{\text{istatistiği}} (=25.55) > t_{\text{tablo}} (=1.66)$ olduğundan yıllık gelir ve yıllık gider arasında doğrusal bir ilişkinin var olduğu söylenebilmektedir. Bu ilişki, daha öncede belirtildiği gibi giderlerini % 74.0 oranında hammaddenin oluşturması ve hammaddeye verdikleri önem nedeniyle bu kadar belirgin hale gelmektedir. Üretimlerini gerçekleştirmek için zorunlu olarak alım yaptıkları hammadde fiyatlarının sürekli olarak artarak bir değişim göstermesi, gelirlerini mecburiyet karşısında başka bir alanda kullanamama nedenini ortaya çıkarmaktadır. Kendi iş alanlarında oluşturulan bu gelir ve gider dengesi diğer alanlara yatırım yapılmasının önüne geçebilmektedir. Kullandıkları teknoloji seviyelerinin zorunluluk nedeniyle üzerlerine çıkamayan

işletmeler, elde etmekte zorlandıkları kredilerin faiz oranlarının yüksek olması karşısında diğer alanlarda istedikleri yatırım düşüncelerini geri plana atmaktadırlar.

İşletmelerin pratik ve fiili kapasiteleri arasında bulunan 0.596'lık korelasyon katsayısı sonucu elde edilen 7.171'lik t değeri, bu iki değişken arasında doğrusal bir ilişkinin var olduğunu göstermektedir. İstenilen talebin gelmesi ve özellikle daha yüksek kapasiteli makine ve teçhizatın alımı ile rahat bir çalışma ortamına kavuşabileceklerdir. Bu maksatla bireysel çalışmanın yerine toplu alanlarda oluşturulabilecek birlikte çalışmalar bu değerler daha da fazla yükselmesini sağlayacaktır. Böylelikle il ekonomisine daha fazla katkı sağlanması mümkün hale getirilebilecektir. İşletmelerin gerçekleştirebilecekleri pratik kapasiteleri ile çalıştıkları gün sayısı arasında yapılan analiz sonucunda belirlenen 0.0259'lık korelasyon katsayısının t testi sonucunda bulunan 0.249 değeriyle ilişkili olmadığından dolayı doğrusal bir ilişki tespit edilememiştir. Bu sonuç işletmelerin çalışmalarının büyük oranda kurulu kapasitelerine yani makine ve teçhizat düzeni ve talep düzeyine bağlı kaldığını fakat hiç bir zaman arzulan kapasite düzeylerine erişemediklerini göstermektedir. Ayrıca çoğunluğunda eski teknoloji ile üretim yapılan bu işletmelerde çalışanların teknik becerilerinin ve yeteneklerinin amaç edinilen kapasite üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Yapılan görüşmelerin analizleri desteklemesi sonucunda çalışan sayısındaki artışın özellikle mobilyacılık alanında iş verimini ve kapasitesini önemli bir oranda arttırabileceğini göstermektedir. Aynı durumu doğrama - bıçkı alanında ifade etmek mümkün olmamaktadır. Bu alanda ancak arzulan ve beklenen talebin gelmesi durumunda üretimin ana yükünü çeken yüksek kapasiteli makinaların kapasite belirlenmesinde etkili olacağı tespit edilmiştir.

4.4. Çapraz Tablolama Sonucunda Elde Edilen Sonuçların Değerlendirilmesi

Yapılan anket çalışması sonucunda işyerlerinde belirlenen çalışanların eğitim seviyeleri tespit edilmiş ve Tablo 32' de gösterilmiştir.

Tablo 32. İşletmelerde Çalışanların Eğitim Seviyeleri Bakımından Sınıflandırılması.

<i>Çalışanların sayısı</i>	<i>0 - 4</i>	<i>5 - 8</i>	<i>9 - 13</i>	<i>14 - +</i>	<i>Toplam</i>	<i>% Payı</i>
Okur - Yazar	2	2	-	-	4	1.1
İlkokul mez.	126	42	20	31	219	61.5
Orta okul mez.	31	16	4	4	55	15.5
Lise mez.	23	3	3	-	29	8.2
Üniversite mez	4	-	-	-	4	1.1
Çıraklık mez. veya devam eden	20	7	2	16	45	12.6
Toplam	206	70	29	51	356	100.0

Anket kapsamındaki 356 çalışanın büyük bir kısmını 4 kişiye kadar işçi çalıştıran yerler istihdam etmektedir.

İşletmelerde çalışanların sayısı ve nitelikleri belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmaların sonucunda elde edilen bilgiler toplu olarak Tablo 33' de görülebilmektedir. Bu çalışma sonucunda ilimizde yer alan işletmelerin çalışan sayısına bağlı olarak istihdam ettikleri işçilerin nitelikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo. 33 Çalışanların Niteliklerine Göre Sınıflandırılması.

<i>Çalışanların sayısı</i>	<i>Çırak</i>	<i>Kalfa</i>	<i>Usta</i>	<i>Toplam</i>	<i>% Payı</i>
0 - 4	53	29	124	206	57.8
5 - 8	21	18	31	70	19.7
9 - 13	6	11	12	29	8.2
14 - +	19	15	17	51	14.3
Toplam	99	73	184	356	100.0

5. SONUÇLAR

Ülkelerin gelişmişlik seviyelerine bağlı olarak farklı kriterlere göre belirlenen küçük ve orta ölçekli işletmeler, ülkemizde özellikle işçi sayısı üzerinden belirlenmekte ve genellikle farklı sınırlamalar kullanılmaktadır. 1985 yılında D.İ.E. tarafından yapılan sayım sonuçlarına göre tüm işletmelerin % 94.5' ini 1 - 9 ölçek grubu işletmeleri oluşturmaktadır. Bu oran orman ürünleri sanayisinde % 98.67' ye ulaşmaktadır. Bu işletmelerin en önemli eksiklikleri varlıklarını ancak rakamsal olarak gösterebilmeleri buna karşın temelini oluşturdıkları imalat sanayisi içerisinde dikkate değer bir biçimde incelenmemeleridir.

Yapılması düşünülen tüm çalışmaların belirli bir temele dayandırılmak zorunluluğu vardır. Sanayi kesiminin temel çalışmalarını ise doğru analizler oluşturmaktadır. Büyük işletmelere kıyasla daha esnek bir yapıya, yani değişimlere daha kolay ayak uydurabilen yapıya sahip olan küçük işletmelerin mevcut sorunlarının güncelleştirilmesi ve çözüm yollarının bulunması sağlam temeller sağlayacak çalışmalarla mümkün olacaktır. İşletmelerdeki teknik bilgi yetersizliği sonucu oluşabilecek teknolojik yetersizlik, kapasite düşüklüğü, işyeri yerleşim sorunları gibi problemler ancak hammaddeden başlayarak üretimin her kademesinde gerçekleştirilebilecek olan teknik çalışmalarla giderilebilecektir. Bu tür çalışmalar ise ancak deneyimli kişiler tarafından yapılabilecektir.

Trabzon ilinde sosyal dengenin sağlanmasında önemli görevi üstlenen bu işletmelerin tam anlamıyla yapılarının ortaya koyulabilmesi, kayıt eksikliklerinin ve istatistiki veri yetersizliklerinin ortadan kaldırılması, sayısal ağırlıkları , oluşturdukları değer ve gerçekleşen sonuçlar açısından dikkatli bir biçimde incelenmeleri ekonomik bakımdan hedeflenen sonuçlara ulaşılması bakımından gerekmektedir. Böylelikle verilmesi gereken desteklerin ve üzerinde hassasiyetle durulması gerekli konuların tespitleri daha kolay olacak ve belki de bu sayede mevcut politikaların dikkatlice gözden geçirilmeleri sağlanabilecektir.

Yine aynı amaç doğrultusunda aynı sanayi grubunda faaliyette bulunan farklı ölçekli işletmeler arasında yapılabilecek mukayeseli çalışmalarla mevcut durum daha iyi anlaşılacaktır.

Trabzon ili mülki sınırları içerisinde yapılan bu çalışma sonucunda Orman Ürünleri Sanayi kapsamında, ilimiz sosyal sigortalar kurumuna kayıtlı 566 işletme mevcutken çalışma sırasında tüm yerleşim birimlerinin gezilmesi neticesinde 655 işyeri tespiti yapılmıştır. Bu işyerlerinin % 56' sı Trabzon merkezde yer alırken % 44' ü ilçelerde bulunmaktadır. Doğrama - bıçkı üzerine çalışan işyerlerinin % 58.6 ile ağırlıklı olarak bulunduğu ilimiz sınırları içerisinde mobilya imalatçıları % 34.1 ve diğer imalatçı kesim % 7.3' lük bir paya sahip olmaktadır.

1970 - 1985 yılları arasında Trabzon ilinde imalât sanayi kesiminde gerçekleştirilen istihdam oranları ortalama olarak % 6 seviyelerinde kalırken, Türkiye genelinde bu oran ortalama olarak % 11 dir. Yaklaşık olarak Türkiye ortalamasının yarısı seviyelerinde bir değere sahip olan istihdam bu dönemler arasında % 75 oranında tarım alanında işlendirilmiştir.

1980 yılı D.İ.E. sayım sonuçlarına göre Trabzon ilinde 1 - 9 ölçek grubunda tüm sanayi işletmelerinin % 19.15' ini kapsayan orman ürünleri sanayisi tüm çalışanların % 18.14' ünü istihdam ederken ücretle çalışanların ise % 19.54' ünü barındırmaktadır.

1985 D.İ.E. sayım sonuçlarına göre imalât sanayi Trabzon ilinde işyeri bazında tüm işyerlerinin % 20.24' ünü oluştururken orman ürünleri sanayisinin imalât sanayisi içerisinde % 25.57 oranında paya sahip olduğu görülmektedir. Aynı yıl içerisinde küçük ve orta ölçekli işletmelerin bulunduğu imalât sanayisinde oluşturulan katma değer % 25.69' u orman ürünleri sanayi sektörü tarafından meydana getirilmiştir. 1 - 9 ölçek grubunda görülen bu değer karşısında 10 - 24 ölçek grubunda orman ürünleri sanayisi iş yerine sahip değildir.

1992 yılı D.İ.E. sayım sonuçlarına göre ise Trabzon ilinde imalât sanayisi tüm işyerleri içerisindeki payını koruyamamış % 20.24' den % 15.56' ya düşmüştür. Ancak orman ürünleri sanayi sektörü ise % 24.14' lük payını imalât sanayisi içerisinde korumuştur.

Yapılan çalışmalar sonucunda orman ürünleri sanayi işletmelerinin kredi kullanım konusunda büyük sorunlar içerisinde buldukları tespit edilmiştir. Gelişimlerini sağlamak için tek yol olarak gördükleri krediyi % 63 oranında kullanamayan bu işletmeler faizlerin yüksekliği karşısında tedirginlik içerisinde dirler. Ayrıca yöneticilerin yanlış tutumları nedeniyle bazen hak ettikleri kredileri alamayan işletme sahipleri bu konuya duyarsız kalmaktadırlar.

Hammadde ihtiyaçlarını % 23.0 oranında orman işletme müdürlüklerinden alan işletmeler alımlar sırasında ihale haksızlığı ile karşılaşmaları diğer önemli bir sorundur. Küçük sermayelere sahip olan işletme yöneticileri ile büyük sermayeye sahip olan işletme yöneticilerinin aynı ihalelere girmeleri neticesinde haksız durumlar ortaya çıkmaktadır. Orman işletmelerinden alınan tomrukların istenilen tomruk uzunluğunda bulunmayışı küçük miktarlarda çalışmada bulunan işletme sahiplerinin zor durumda kalmalarına neden olmaktadır. İnşaatlarda kullanılan kapı imalâtı sırasında standart olarak kullanılan kapı boyundan daha küçük olarak kesilen veya oldukça uzun olarak kesilmiş bulunan tomrukların kullanılması teknik bilgi bakımından yetersiz olan bu tür işletmelerde verimin düşüşüne neden olmaktadır.

Bağımsız Devletler Topluluğu' dan getirilen hammaddelerin piyasa üzerinde oluşturduğu olumlu gelişmelere işletme sahipleri % 66.0 oranında katılırken tüm işletmelerin % 29.0' ı ürün kalitesinin dahada düştüğünü savunmaktadır. Oluşturulabilecek işbirlikleri ilimiz orman ürünleri sanayisi üzerine gerek alım ve gerekse dışarıya yapılabilecek özel işler sayesinde olumlu sonuçlar oluşturacaktır.

Mahalle aralarında faaliyet göstermeleri neticesinde verimleri düşük ve pazar şansına fazla sahip olamayan işletmelerin sanayi sitelerinde toplanmaları en büyük istekleri olarak göze çarpmaktadır. Trabzon ili Şana mevkiinde yapımı devam eden sanayi sitesinin bitimi beklentilerin temelini oluşturmaktadır. Bu siteye yerleşilmesi neticesinde % 81.0 oranına sahip bulunan ferdi mülkiyet yüzdesi ortaklık sayısının artması ile azalabilecektir. Büyük sermaye ve güçlü bir çalışma ortamının sağlanması ancak koordineli bir çalışmadan geçeceği sonucu görümlenen işletme sahipleri ve çalışanların ortak görüşleridir.

İşçilik giderlerinin diğler sektörlerde olduğu gibi yüksek olmayıp % 10.0' lık seviyelerde kalması çalışanların yeterli nitelikte olmadığı bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Belirli bir deneyime sahip olan çalışanların il dışına göç etme düşünceleri bu sektörde işletme sahibi olan kişilerin ortak kaygılarıdır. Yerlerini doldurmakta oldukça güçlük çekilen kalifiye kişilerin bu meslekten kopmamaları için gerekli çalışma ve teşviklerin verilmesi gerekmektedir.

Çalışmamızın sonucu olarak D.İ.E. tarafından yapılan sayım sonuçlarına göre orman ürünleri sanayi sektöründe işyeri sayısı % 40' a yakın bir artış göstermiştir. İşyerlerinin büyük kısmı merkez ilçede tespit edilirken, işletmelerin çoğunluğu doğrama - bıçkı üzerine çalışma yapmaktadır. İlk okul mezunu çalışanları bu sektöre hakim durumdadır. Yetersiz sermaye ile faaliyete geçen çoğu işyerleri küçük pazar payına sahip olan ferdi mülkiyet esasına göre kurulmuşlardır. Kredi kullanma konusunda istekli olmayan bu işletmeler dış pazarlar hakkında faaliyette bulunabilecek düzeyde haberdar değildirler.

6.ÖNERİLER

Firma sahibi ile işçisi ve müşterisi arasında gerçekleşen karşılıklı ilişkiler neticesinde çalışma ortamında daha verimli bir faaliyetin gerçekleşmesi ve çeşitliliğin artırılması sağlanmaktadır. Küçük ve orta boy firmalarda bir kişilik istihdamın büyüklerine oranla 1/3 oranından az olması istihdam politikasında etken bir rol oynamalarına önemli bir neden teşkil etmektedir (33).

Büyük firmalara nazaran daha az sermayeye sahip olduklarından yapısal dönüşümleri ekonomik ortamlardaki değişen koşullara daha kolay uyum sağlamalarına neden olmaktadır. Mesleki ve teknik eğitim sağlayan bu kuruluşlar büyük işletmeler için nitelikli işgücü yetiştirilmesi görevini üstlenmişler böylece eğitim sırasında meydana gelen harcamaları azaltabilme fonksiyonu oluşturabilmektedirler.

Trabzon ilinde orman ürünleri sanayi işletmelerinin temel sorununu kendileriyle ilişkili olan kurumlar ve kuruluşlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları ve hatta tanımamaları oluşturmaktadır. Özellikle kendi gelişimlerini sağlamak amacıyla oluşturulan kuruluşlarla alakasız olmaları mevcut çalışma ortamlarının dahada zorlaşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle orman ürünleri sanayisinde özellikle üniversite ve diğer araştırma kurumlarında yapılan çalışmalar, alınan kararlar ve yapılması düşünülen faaliyetleri esnafa duyurabilmek amacıyla ücretsiz veya bu tür faaliyetlerde isteksiz kalan işletme sahiplerini caydırmayacak ölçüde cüzi bir ücretle periyodik yayınların çıkarılması gerekmektedir. Böylece herhangi bir sorunla karşılaşmaları durumunda nerelere ve nasıl başvurabilecekleri açıkça gösterilmiş olunacaktır. Özellikle işyerlerinde kullanılan makine ve teçhizatın sadece kulaktan dolma bilgilerle değil, bu konuda uzman kişilerin tavsiyeleri üzerine, görerek ve inceleyerek alım imkanı ortaya çıkabileceği gibi, üniversiteler ve diğer araştırma kurumlarında oluşturulan yeni çalışmaların daha verimli kullanımları mümkün olacaktır. Üniversite ve araştırma kurumlarında güç şartlarda ve kısıtlı imkanlarla yapılan çalışmaların amaçsız kalmaları engellenebilecek, tamamlayıcı - taban oluşturucu, uygulamaya yönelik olarak sanayinin ihtiyaçları doğrultusunda yayınların çıkarılabilmesi sağlanabilecektir.

Sayısal olarak fazla, fakat gerçekleşen sonuçlar bakımından sayısal ağırlıkları ile uyuşmayan olumsuz durumların ortadan kaldırılması ve küçük işletmelerin orta hatta büyük ölçekli işletme grubuna dahil edebilecek işbirliklerini organize edecek kuruluşların oluşturulması gerekmektedir. Bu maksatla her sektörle ilgili kurulacak organizasyonlara önem verilmelidir. Bu organizasyonlar sayesinde danışmanlık hizmetleri daha rahat sağlanabilecek ve bu konularla ilgilenmek isteyen mühendis ve teknisyenler için istihdam imkanları

sağlanabilecektir. Bu kişiler ödenmesi gerekli olan ücretler ise sağlanacak devlet desteğinin yanında işletmelerin bağlı oldukları odalara ödedikleri aidatlarla sağlanabilecektir.

Danışmanlık faaliyeti sayesinde küçük işletmelerin bireysel olarak gerçekleştirmeleri oldukça güç olan çalışmalar organize edilebilecek ve daha büyük faaliyetlerde bulunabilmeleri sağlanabilecektir. Özellikle orman ürünleri sanayi sektörü için giderek artan hammadde sıkıntısını giderebilmek amacıyla daha kaliteli ithal tomruk sağlanmasında danışmanlık görevi göreceği olan bu organizasyon önemli bir rol oynayacaktır. Böylelikle bazen kağıtlık tomruk almak zorunda kalabilen işletme sahipleri ödeyeceği paranın karşılığını tam olarak alabilecek, üretim sırasında oluşan zayıfların önüne geçebilecek, kapasite kullanım oranının artımını sağlayabilecek ve sonuçta istenilen ekonomik kalkınma seviyesine erişebilecektir.

İlimizde dağıtılan kredilerden pay alan orman ürünleri sanayisi işletmelerine kredi verilmesi sırasında, bu kredilerin en optimal biçimde ve istenilen amaç doğrultusunda kullanımının sağlanması gerekmektedir. Büyük işletmelere göre oldukça az miktarda kredi alan esnaf, kendi bilgisi dahilinde bunu kullanması neticesinde amaçlamadığı sonuçlarla karşılaşabilmektedir. Sağlanabilecek danışmanlık hizmetleri bu alandada kendisini gösterecektir. Kısıtlı imkanlarla sağlanan kredilerin kullanımlarının en uygun yolunun belirlenmesi çalışmalarını daha kapsamlı yapılması sağlanacaktır.

Enflasyonunun yüksek olduğu, hammadde ve yardımcı malzeme fiyatlarının günden güne değiştiği bir ortamda küçük sermayeli işletmelerde enflasyonun oluşturacağı zararı minimuma indirmek amacıyla çalışmaların yapılması gerekmektedir. Rekabet güçlerinin kaybedilmemesi için oluşturulacak işbirlikler iflasla karşılaşabilecek olan işletmelerin sağlam yapıya kavuşmalarını sağlayacaktır. İflasla karşılaşan büyük firmaların korunmaları gibi, kendi içlerinde oluşturulacak dayanışma ile küçük işletmeler de kendi kendilerini koruma altına alabileceklerdir.

Devletten bekledikleri ilgiyi göremeyen, işsizlik sigortası olarak görev yapabilen bu tür kuruluşlar kalkınmakta olan ülkelerde sosyal dengeyi temin etmektedirler. Emek yoğun teknolojilerin kullanımından sermaye yoğun teknolojilere geçiş aşaması yakalamak zorunda olan, kalkınma amacını güden ülkeler istihdam sorunlarını alt tabanı kuvvetli bir sanayi ile giderebileceklerdir. İlimizde orman ürünleri sanayisinde kullanılan emek - yoğun teknolojiler sayesinde belirli bir istihdam kolaylığı oluşturulmaktadır. Kazancı düşük olan bu kesim çalışanları işsiz kalmaktansa, sağlık açısından sağlanan imkanların kısıtlı olmasına karşın bir güvence oluşturması nedeniyle çalışmayı kabul etmektedirler. Bağlı oldukları sağlık kurumlarında oluşabilecek karışıklık ve sıkıntılar nedeniyle özel sigortacılık uygulamasına geçilmesi oldukça yararlı olacaktır. Böylelikle diğer sağlık kurumlarının üzerinde oluşan yük hafifleyecek, istenilen kurumda tedavi imkanı sağlanabilecektir.

Trabzon il sınırları dahilinde yer alan orman ürünleri sanayi işletmeleri büyük oranda mahalle aralarında dağınık durumda bulunmaktadır. Devamlı toz ve duman içerisinde

çalışmalarını sürdüren bu işletmelerin makinalarının yüksek sesle çalışmaları çevreye rahatsızlık vermektedir. İl ve ilçelerde belirli yerlerde toplanacak bu işletmelerde kapsamlı çalışmanın yanında çevreye verilecek rahatsızlığın önüne geçilmesi sağlanacaktır. Sanayi sitelerinin yapımında kalkınmada öncelikli yöre farkı gözetmeksizin işyeri sayılarına oranla, işyerlerinin yapılması gerekmektedir. Bu nedenle çalışma ortamlarının yerleşim yerlerinden uzakta temin edilmesi önemli olmaktadır. Sanayi siteleri dahilinde sosyal tesislerin, eğlence yerlerinin ve çiraklıkla ilgili eğitim birimlerinin bir arada yapılması çalışma verimini artırıcı bir rol oynayacaktır. Sanayi sitelerinde toplu çalışma imkanlarının sağlanması ile daha geniş bir pazar imkanına kavuşmaları temin edilecektir. Bu sitelerin yerlerinin belirlenmesinde esnaf kefalet kooperatiflerinin aracılığı gerekli olmaktadır. Sitelerde ihtiyaç duyulacak olan alt yapının yapılması sırasında odaların bünyelerinde toparlanmış aidatların belirli bir kısmının kullanılması sağlanmalıdır.

Ülkemizde İzmir iktisat kongresi ile özel sektörün önderliğinde bir kalkınma hareketi başlatılmıştır. Daha sonra Dünyada meydana gelen ekonomik değişimler ve özel sermayenin gereği kadar birikmemiş olması, teknik ve örgütlenme yetersizliği ve özel girişimcinin olaylara soğuk bakması gibi sorunlar başlangıçta modern sanayi kurmak için devlet gücüne ihtiyaç göstermiştir ve dolayısıyla diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de planlı döneme geçişi zorunlu hale getirmiştir. Önceleri küçük ve orta boy işletmelerin kurulup geliştirilmeleri benimsenmişken daha sonraları değişen ve gelişen ekonomik ve siyasal politikalar neticesinde büyük işletmeler ve hatta büyük kamu işletmelerinin oluşturulması kabul edilmiştir. Bu düşünceler neticesinde gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda sanayimizde % 99' luk yere sahip bulunan küçük ve orta ölçekli işletmelerin güçlendirilmeleri, örgütlenmeleri ve sorunlarının çözülmesi amacıyla faaliyette bulunmaya çalışan kuruluşlar, gelişmiş ülkelerin aksine büyük sanayi kuruluşları ile ilgili olan örgütlere nazaran oldukça az sayıda bulunmaktadır. Küçük sanayi kuruluşları ile ilgili olarak faaliyette olduğu kabul edilen kuruluşların belirli gerçeklerin dışında çalışmaları bunların gerçek amaçları dışında faaliyette bulunmalarına neden olmaktadır. Özellikle büyük sanayi kuruluşları ile ilgili olan ve oldukça faal olan Türkiye sanayici ve iş adamları derneği (*TÜSİAD*), Türkiye işverenler sendikası (*TİSK*) gibi kuruluşların küçük ve orta ölçekli işletmelerin yapılarına uygun hale getirilerek faaliyete geçirilmeleri gerekmektedir. Küçük ve orta ölçekli işletmeleri en etkin bir biçimde Türkiye esnaf ve sanatkârlar konfederasyonu düzeyinde temsil edilmektedir. Her ne kadar bu kuruluşların yanında Küçük ve orta ölçekli sanayi geliştirme ve destekleme idaresi başkanlığı (*KOSGEB*) ve Küçük sanayi geliştirme teşkilatı (*KÜSGET*) faaliyette bulunuyorlarsada büyük işletmelerle ilgili kuruluşlar kadar faal olamamaktadırlar. Mevcut ölçek büyüklükleri içerisinde önemli bir çoğunluğu sağlayan 1 - 9 ölçek grubunun temel oluşturduğu imalat sanayi sektörü içerisinde gereği gibi değerlendirilmeyişi bu kuruluşlarının etkinliklerinin azalmasında en önemli fonksiyonu oluşturmaktadır. Etkin bir biçimde faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması ve sanayi

işletmelerinin bir bütün olarak ele alınması gereklidir. Trabzon ilinde olduğu gibi Orman ürünleri sanayi işletmelerinin yoğun olarak bulunduğu yerlerde, ticari ve kalkınma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde bahsedilen kuruluşların, bölgelerin ve hatta illerin yapılarına uygun bir biçimde faaliyete geçmeleri ve sanayi işletmelerinin bu kuruluşlarla temsil edilebilmeleri konunun köklü çözümlerine neden olacaktır. Trabzon ilinde bu amaç doğrultusunda oluşturulacak yerler sayesinde, gelişme bakımından ülkemizin alt seviyelerine doğru gitmekte olan Trabzon ili sanayisi ve özellikle orman ile içiçe yaşayan halk için oldukça faydalı sonuçlar ortaya çıkabilecektir.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin en önemli finansman kaynağını oluşturan Halk Bankası, esnaf dernekleri, küçük sanayi kooperatifleri ve sanayi kuruluşlarının kredi gereksinimini karşılamaktadır. Belirli bir sermayeye sahip bulunan Halk Bankası elindeki kısıtlı imkanlar dahilinde kredi dağıtım işini oldukça zor şartlar altında yürütmektedir. Esnaf kefalet kooperatifleri aracılığıyla veya doğrudan esnafa vermiş olduğu kredi ile gelişim amacı güden kuruluşlara bir imkan sağlama gayesini taşımaktadır. İşletme sahiplerinin istemiş bulunduğu kredi miktarlarının sağlanabilmesi için Halk Bankasına sağlanan devlet desteğinin artırılması gerekmektedir. Böylece kredi faizlerinin daha düşük tutulması sağlanabilecek ve kredi geri ödeme korkusu esnaf üzerinden bir ölçüde kalkabilecektir. Kredilerin dağıtılması sırasında temel sanayi teşkil eden sanayi kuruluşları ile büyük sanayi kuruluşları arasındaki oransal fark makul düzeyde tutulmalıdır.

Kredi dağıtımını konusunda büyük ölçüde yalnız kalan Halk Bankasına destek sağlanması bakımından mevcut özel ve kamu bankalarının kuruluş yasalarına sermayelerinin belirli bir oranının Halk Bankası önderliğinde belirleyecekleri faiz oranı nisbetinde küçük ve orta ölçekli işletmelere dağıtılması koşulu getirilmelidir. Kredi temini konusunda bürokratik işlemlerin en aza indirilmesi, kredilerin geri ödeme sürelerinin uzatılması için gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir. Fazla miktarda kişiyi istihdam edecek olan sanayi kuruluşlarının oluşumlarına önderlik yapan, küçük ve orta ölçekli işletmelerin optimum büyüklüğe ulaşmaları, bölge ve özellikle Trabzon ekonomisi açısından fayda sağlayabilecektir. Trabzon ilinde kredi faizlerinin öncelikle sektörel bazda ve işletmelerin büyüklük ölçüleri göz önüne alınarak belirlenmesi diğer bir çözüm yolunu oluşturmaktadır. Böylelikle orman ürünleri sanayi işletmelerine azda olsa düşük faizli kredi yolu açılabilir.

Trabzon ilinde sanayi sektörü içerisinde 1992 genel sanayi ve işyeri sayımına göre en fazla kişiyi istihdam etme düzeyine sahip gözükten orman ürünleri sanayi sektörü işletmeleri sağlanacak finansman kolaylıkları sayesinde, il sanayisi için sağlam bir temel oluşturacaklardır. Geliştirilecek olan bu atılımlar sayesinde birinci ve ikinci derecede kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınmayan ve normal yöreler sınıfında bulunan Trabzon ili, belki gerçek anlamda normal yöreler kapsamına dahil olacaktır. Gelişmede öncelikli yörelerde sağlanan kredi faiz indirimlerinin bu gerekçe doğrultusunda Trabzon ilinde sağlanmamış

olması bölgede istikrar unsuru niteliğinde olan küçük ve orta ölçekli işletmeleri zor durumda bıraktığı gibi gelişimleri önüne bir engel teşkil etmektedirler.

Tek pazara doğru gidilen bu yüzyıl içerisinde ülkemizin Dünya sistemi içerisinde hak ettiği yeri alabilmesi sahip olduğu işletmelerin rekabet güçlerine ve dinamizmine bağlı olmaktadır. Bu maksatla Trabzon ilinde yalnızca orman ürünleri sanayi dalına değil bütün sanayi işletmelerine bir girişimcilik olayı olarak bakmak gerekmektedir. Ülkeler şayet gerekli bütçelere sahip iseler istemiş oldukları ürünleri ülkelerine getirebilirler fakat kendi yapılarını çok iyi bilen genç girişimcileri satın alamazlar. Bu nedenle bir girişim ortamının devlet tarafından hazırlanması gerekmektedir. Bu hazırlığın en önemli aşamasını ise enflasyonun tek haneli rakamlara indirilmesi sağlayacaktır. Enflasyon karşısında ezilen ve rekabet güçlerini kaybeden işletmeler yalnızca ekonomik açıdan değil sosyal açıdanda topluma bir yük getirmektedirler. Trabzon ilinde orman ürünleri sanayisinde uygulanacak politikaların yaygın olarak değil etkin olarak uygulanmaya çalışılması gerekmektedir. Bu maksatla verilen kredilere gösterilen teminat garantilerini ikinci plana bırakarak hazır projelerin değerlendirilmesine önem verilmelidir. Ana hammadde olan odunu büyük bir oranda kamu kuruluşlarından karşılayan orman ürünleri sanayisine belirli dönemler içinde olsa sabit fiyat garantisinin getirilmesi gerekmektedir. Orman işletme müdürlüklerinden alım yapılması durumunda belirlenen muamnen bedel üzerine cüzi bir kar payının eklenmesi ile hammaddelerin küçük ve orta ölçekli işletmelere daha düşük bir ücretle satılmasının sağlanması gerekmektedir. Ayrıca orman endüstri mühendislerinin istihdam imkanlarının gelişimi maksadıyla işletmelerin ekonomik yapıları doğrultusunda 10 kişiden fazla işçi çalıştıran yerlerde bir orman endüstri mühendisinin ve 10 kişiden az işçi çalıştırılan işyerlerinin birkaç tanesinin bir orman endüstri mühendisinin sorumluluğuna verilmesi hem teknik bilgi ve uzmanlık bakımından yetersiz olan işletmelerin önemli bir açığını kapayabilecek ve hemde kontrollü bir ortamın oluşumuyla orman endüstri mühendislerinin istihdamı sağlanacaktır. Orman işletme müdürlüklerinde yapılan ihalelerin iki ayrı bölümde yapılması ve büyük sermaye sahipleri ile küçük sermaye sahibi olan işletmelerin ayrı ayrı ihalelere girmelerinin sağlanması gerekmektedir. Böylelikle büyük sermaye karşısında küçüğün ezilmesinin önüne geçmesi sağlanacak adil bir ihale gerçekleştirilebilecek ve sonuçta bugünkü durumda mağdur olduğunu belirten esnaf rahatlayabilecektir. Orman işletme müdürlükleri tarafından tomruk boyutlarının belirlenmesi aşamasında endüstrinin büyük kısmını oluşturan bu işletmelerin kullanım ölçülerinin dikkate alınması yararlı olacaktır.

Üniversitelerde meydana getirilecek bilimsel araştırmaların küçük işletmelerle kurulacak işbirliği doğrultusunda hazırlanmış olması ve üniversite - küçük işletmeler arası işbirliklerinin sağlanması ile üniversitelerde girişimcilik eğitimine önem verilmelidir. Orman ürünleri sanayisi dalında yöneticilik, işletmecilik, yurt içi ve yurt dışı pazarları, finansman ve teknoloji bakımından eğitimin verilmesi gerekli durumdadır. Böylelikle teknoloji transferi

değil, teknoloji üretiminin önü açılacak, girişimci niteliğine sahip olan insanların ülke ekonomisine katkı sağlar duruma gelmesi mümkün olacaktır. Daha öncede belirttiğimiz gibi üniversitelerde uygulanan araştırma - geliştirme (*AR + GE*) faaliyetlerinin yönlendirici bir rol oynaması gerekmektedir. Bu nedenle bütçeden *AR + GE* çalışmaları için ayrılan payın bu konuda gelişmiş ülkeler düzeyinde sağlanması gereği, önemli bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Yalnızca üniversitemizde değil üniversite kapılarına dayanan gençlerimiz için üniversite aşamasına gelmeden temelden başlayacak çalışmalarla, özellikle uygulamada iyi bir eğitimin verilmesi ara eleman ve teknisyenlerin yetiştirilmesini sağlanarak, bir yandan üniversiteler üzerindeki yükün azalması diğer yandan istenilen niteliklerde elemanların yetişimi sağlanabilecektir.

Çalışanların, geleneksel yollarla ustalardan öğrenmiş buldukları mesleki bilgileri içerisinde teorik bilgi noksanlıkları bulunmaktadır. Böylelikle meydana gelebilecek arıza ve aksaklıklar sonucunda oluşan çalışma süresi boşlukları verimin düşmesine, faaliyetlerin aksamasına neden olmaktadır. 1986 yılında yürürlüğe giren 3308 sayılı çıraklık ve mesleki eğitimi hakkındaki kanun bu tür aksaklıkların giderilmesi amacını taşımaktadır. 14 - 19 yaş grubu arasındaki gençlere verilen teorik ve pratik çıraklık eğitimi sayesinde bu kişilerin kalifiye eleman olmalarına çalışılmıştır. Trabzon ilinde faaliyette bulunan çıraklık eğitimi merkezinde sadece çizim veya basit hesaplar yapma yolları değil kendi işlerini kurmak ve geliştirmek amacıyla özel teşebbüslük derslerinin verilmesi gerekmektedir. Bu derslerin üniversitelerin ilgili bölümlerince veya yetişmiş teknik elemanlarca verilmesi daha iyi sonuçların ortaya çıkmasına neden olacaktır. Bu okullardan mezun olup belgelerini alan kişilerin kendilerini, eğitimin bütün aşamalarını tamamlamış bir seviyede görüyor olmalarının önüne geçilebilmesi sağlanabilecektir. Bu düşünce ile mezun olan öğrenciler sahip oldukları veya ellerine geçirdikleri bir miktar sermaye ile geniş kapsamlı işyeri açma sevdasına kapılmakta, sonuçta mevcut piyasa şartlarını tam anlamıyla kavrayamadan düzen içerisinde eriyip gitmekte veya Trabzon ilinde özellikle orman ürünleri sanayisinde olduğu gibi piyasada oluşan kuralları hiçe sayarak ve piyasa kurallarını olumsuz yönde değiştirerek düzensizliklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. İyi bir esnaf olma yolunda gerekli derslerin verilmesi gerekmektedir. Tarihimizde yer alan ahi birliklerinin günümüz kurallarına uygun hale getirerek uygulanmaya konulması oldukça yararlı olacaktır.

Orman ürünleri sanayisi işletmecisinin karşı karşıya bulunduğu bir diğer sorun olan fiyatlandırma veya satış fiyatının belirlenmesi problemi esnaf odalarının alacak olduğu belirli fiyat tarifeleri ile giderilmelidir. Değişen hammadde ve yardımcı malzeme fiyatlarının devamlı olarak izlenmesi tarifelerin geçerliliğini sağlayacaktır. Ekonomik olarak mağdur durumda olan işletmecilerin bir anlamda destekçisi olacak bu uygulamanın devamlı suretle takibi ile işyerleri arasında bu uygulamanın yerleşmesi sağlanacak ve aynı kaliteye sahip ürünlerde fiyat birliği oluşabilecektir. Sonuçta kaliteler rekabeti ortamı hazırlanmış olacak, tüketici istediği malı aldatılma korkusu olmadan alabilecektir.

Vergilendirmede sağlanan desteklerin 10 kişiden az işçi çalıştırmayı teşvik edecek nitelikde olmasının önüne geçilmelidir. S.S.K. bildirgelerinin üç ayda bir verilme kolaylığı ve çeşitli fonlardan muaf tutulmaları işçi sayısını artırıcı bir ortam oluşturmaktadır. Verilen teşviklerin bölge ve hatta iller bazında indirgenerek değerlendirilmesi gerekmektedir. Teşvik belgesi alınması için belirlenen yatırım tutarının fazla miktarlarda tutulmaması yatırımların teşviki için olumlu olacaktır. İşletmelerin kurulması aşamasında uygulanacak vergi indirimleri ve hatta muhafiyeti bu işletmelerin kurulmasına katkı sağlayacaktır.

Trabzon ilinde orman ürünleri sanayisinin gelişimi için öncelikli olarak sanayinin yapısının yeterince bilinmesi gerekmektedir. İşletmelerin faaliyet alanlarının genişletilebilmesi, ortaklaşa çalışma, yurt dışı kapsamında yapılacak çalışmalar oluşturulacak bir üst kurul tarafından değerlendirilmeli, alınabilecek teşvik ve yatırım indirimleri alternatifleri oluşturulmalıdır. Personel eğitimi sadece diploma ile değil yaptıkları çalışmalarını değerlendirecek yetişmiş tecrübeli elemanlar tarafından kontrol edilmelidir.

7.KAYNAKLAR

1. Serin, N., Türkiyenin Sanayileşmesi, Sevinç Matbaası, Ankara, 1969.
2. D.İ.E. Milli Gelir Bültenleri, 1991.
3. 1985 Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayın No: 1373, Ankara, 1989.
4. Anonim, Orta ve Küçük İşletmelerde İhracata Yönelik Pazarlama Sorunları, Odalar Birliği Yayını, Ankara, 1990.
5. Uludağ, İ. ve Serin, V., Türkiyede Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Yapısal ve Finansal Sorunlar, İ.T.O Yayın No: 25, İstanbul, 1991.
6. Ceylan, A., Küçük İşletmelerin Finansal Yönetimi ve Bursa Bölgesinde Bir Uygulama, Bursa İ.T.İ.A İşletme Fakültesi Yayın No:12, Bursa, 1986.
7. Alpugan, O., Küçük İşletmeler Kavramı, Kuruluşu ve Yönetimi, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Basım, Der Yayınları, Trabzon, 1994.
8. Leander, A., State Aids With Special Regard to the Problems of Small and Medium Size Enterprises, İ.S.O Raporu, İç Yayın No:1991/5, İstanbul, 1991.
9. Yalın, G., Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Teşebbüslerinin Ekonomimizdeki Yeri, Önemi ve Tanımlanması, Küçük ve Orta Boy Teşebbüslerin Sorunları, Çözüm Yolları ve Geliştirilmesi Semineri, M.P.M. Yayınları Yayın No: 358, Ankara, 1987.
10. Anonim, Türkiye Birinci Esnaf ve Sanatkârlar Şûrası, 1 Nolu Komisyon Raporu, Ankara, 1990.
11. Büyükkılıç, D., Arpacıoğlu, H. ve Artar, A., İmalât Sanayisinde İller ve Bölgeler Düzeyinde Verimlilik ve Karşılaştırma, M.P.M Yayınları No: 419, Ankara, 1990.
12. D.P.T. Altıncı Beş Yıllık Kalınma Plânı, Özel Komisyon Raporu, Yayın No: 2174, Ankara, 1989.
13. Devlet İstatistik Enstitüsü, 1985 Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı İkinci Aşama Sonuçları 1. Büyük İmalât Sanayi Türkiye, Yayın No:1288, Ankara, 1989.

14. Alpugan, O. ve Kıbrızlı, İ., T.O.B.B. O.K.İ.K Kurulu Raporu, Yayın No: Genel 251, BÖM: 12 Ankara, 1993 .
15. Anonim, Sanayi Bakanlığı Küçük Sanatkârlar Dairesi Reisliği, Küçük Sanayi Sitelerine Kredi Yardım Fonuna Ait İzahname, Sanayi Bakanlığı Küçük Sanatkârlar Dairesi Reisliği , Yayın No: 2, Ankara, 1969.
16. Anonim, Orman Ürünleri Sanayi Kurumu Genel Müdürlüğü 1980 - 1990 Faaliyetleri, Gelişim Matbaası, Ankara, 1991 .
17. Eraslan, İ., Orman Ürünleri Endüstrisinin Tanımı, Önemi, Türkiye'deki Gelişimi, Sınıflandırılması ve Entegrasyonu, Sermet Matbaası, Ankara, 1977.
18. İter, İ., Odun Kökenli Ürün Sanayilerinde Kaynak Kullanımı ve Verimlilik, M.P.M Yayınları No: 425, Ankara, 1990.
19. Orman Bakanlığı Sanayi Envanteri, Tarım - Orman Bakanlığı , Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1981.
20. Özcan, B., Orman Ürünleri Sanayisinin Önemi ve Ülke Ekonomisine Katkısı, Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Dergisi, 61 (1991) 16.
21. Anonim, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinde Eğitim ve Danışmanlık Hizmetleri Gereksinimi, M.P.M. Yayınları No: 514, Ankara, 1993.
22. D.P.T. İllerin Gelişmişlik Sıralamasında Bir Yöntem Denemesi, Ankara, 1972.
23. Anonim, Karadenizin Kaynakları , Sorunları ve Çözümleri, Ankara, 1991.
24. D.İ.E. Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Ankara, 1987.
25. T.O.B.B. Karadeniz Bölgesi Ekonomik Raporu, Ankara, 1991.
26. D.İ.E. 1980 Yılı Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı, Ankara, 1983.
27. D.İ.E. 1992 Yılı Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı, Ankara, 1994.
28. Köse, S., Doğu Karadeniz Bölgesi Ormanlarında Eta Azalması Nedenlerinin Araştırılması, Doçentlik Tezi, K. T. Ü. Orman Fakültesi, Trabzon 1990.
29. Sencan, H., Basılmamış Ders Notları, İ. Ü. İşletme Fakültesi, Davranış Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul , 1993.
30. İdil, O., Yönetimde İstatistik Teknikler ve Örnek Olaylar, İstanbul, 1988.
31. Kızılay, E., 6831 Sayılı Orman Kanunu ve (Orman Suçlarının Takibi) İlgili Kanunlar, Uygulama Yönetmelikleri, Yargıtay Kararları, Ankara, 1977.

32. Başaran, . ve Tuncel, F., Orman Kanunu İle İlgili Mevzuat, Açıklamalı - İctihatlı, Haziran, 1987.
33. Bağnaçık, A., Dışa Açılma Sürecinde Küçük ve Orta Boy Firmalar, Dünya Yayınları, Yayın No: 44, İstanbul, 1989.

8.EKLER

EK 1. Uygulamada kullanılan anket formu.

1. **İşletmenin kuruluş yılı nedir?**
2. **İşletmenin kuruluş sermayesi ne kadardır?**
3. **İşletmenin kuruluş durumu aşağıdakilerden hangisidir?**
 - Miras yoluyla,
 - Kendi teşebbüsü ile,
 - Diğer (*Ortaklık, vs...*).
4. **İşletmenin hukuki durumu nedir?**
 - Ferdi Mülkiyet,
 - Adi ortaklık,
 - Ltd. şti.,
 - Anonim şti.,
 - Koll. şti.,
 - Kom. şti.,
 - Kooperatif.
5. **İşletmenin çalışma konusu nedir?**
 - Mobilya imali,
 - Doğrama,
 - Buharlama - kurutma,
 - Özel.
6. **İşletmenin bugünkü ekonomik değeri nedir? (Makina, teçhizat, tezgah, vs...)**
7. **İşyeri sizinmi yoksa kiracı olarakmi bulunuyorsunuz?**
 - Kiracı,
 - Kendi Sahipliği.
8. **Hammaddeyi nereden temin ediyorsunuz?**
 - Dış pazar,
 - İç pazar.
9. **Dış pazardan temin ediyorsanız nereden temin ediyorsunuz?**

.....
10. **Hammaddeyi nasıl temin ediyorsunuz?**
 - İhale ile,
 - Tüccardan doğrudan alımla,

() Diğer (Özel orman, vs...)

11. Bir ayda aldığınız hammde miktarı ortalama olarak nekadardır (m^3)?

12. Hammadde satıcılarının size tanıdığı kredi süresi kaç aydır?

() 0 - 3 ay,

() 4 - 7 ay,

() 8 - 11 ay.

13. İşletmenizde daha çok hangi cins hammaddeyi işliyorsunuz?

() Ladin,

() Çam,

() Kayın,

() Meşe,

() Diğer (Sedir, Kestane, Gökmar, Ceviz, vs...)

14. Hammadde temininde karşılaşılan sorunlar nelerdir?

() Fiyatın yüksek olması,

() Kalite sorunu,

() İstenilen miktarın bulunamaması,

() Diğer (Nakliye, vs...)

15. Dış pazarlardan hammadde getirilmesi sizi ne yönde etkiledi?

() Fiyatların artmasına neden oldu,

() Fiyatların düşmesine neden oldu,

() Hammadde kalitesi yükseldi,

() Hammadde kalitesi düştü,

() Herhangi bir etkisi olmadı.

16. İşletmenizde günlük olarak işleyebileceğiniz maksimum kapasiteniz nedir(m^3)?

17. İşletmenizde günlük olarak gerçekleştirebildiğiniz ortalama kapasiteniz nedir(m^3)?

18. Haftada çalışılan gün sayısı nedir?

() 4 gün,

() 5 gün,

() 6 gün,

() 7 gün.

19. Günde ortalama olarak çalışılan saat sayısı nedir?

() 6 - 8 saat,

() 9 - 11 saat,

() 12 - 14 saat,

() 15 - 17 saat.

20. Üretiminizi neye göre yapıyorsunuz?

() Siparişe göre,

() Pazara dönük,

- () Seri üretim,
- () Diğer.

21. Üretilen mamüller en çok hangi kesime sunuluyor?

- () İş yerlerine,
- () Evler,
- () İnşaatlara,
- () Özel,
- () Diğer.

22. Müşterilerinize tanıdığınız taksit süresi kaç aydır?

- () 0 - 3 ay,
- () 4 - 7 ay,
- () 8 - 11 ay.

23. Üretimde kullanılan makine teçhizat nelerdir?

24. Bir metre küp hammaddeden aldığınız verim nekadardır(%)?

25. Satış fiyatı 100 TL olan ürün içerisindeki maliyet miktarı nedir?

26. Satış fiyatının belirlenmesinde etkili olan faktörler nelerdir? (Önem sırasıyla)

- () Hammadde,
- () İşçilik,
- () Enerji,
- () Diğer.

27. Üretimde çalışanları durumu nedir?

- () İş sahibi ve ortaklar (*Kar dışında emeğinin karşılığında para alanlar*),
- () Ücretsiz çalışan aile fertleri,
- () Ücretli çalışanlar.

28. Çalışan işçilerin yaş durumları nedir?

- () 15 - 20 yaş arası,
- () 21 - 30 yaş arası,
- () 31 - 40 yaş arası,
- () 41 yaşından daha yaşlı.

29. Ücretle çalışan işçilere ödemeyi neye göre yapıyorsunuz?

- () Haftalık,
- () Aylık,
- () Parça başına.

30. Çalışanların eğitim seviyeleri nedir?

- () Okur - yazar,
- () İlkokul mezunu,
- () Ortaokul mezunu,
- () Lise mezunu,

- Çıraklık eğitimine devam ediyor veya mezun olmuş,
- Üniversite mezunu.

31. Çalışanların sayılarını yeteneklerine göre belirleyiniz

- Çırak,
- Kalfa,
- Usta.

32. Ortalama yıllık geliriniz nekadardır?

33. Ortalama yıllık gideriniz nekadardır?

34. Kredi kullandınızı mı - kullanıyorsunuzuz?

35. Sizce orman ürünleri sanayisinin gelişimi için neler yapılmalıdır?

9.ÖZGEÇMİŞ

1971 yılında Trabzon' da doğdu. 1988 yılında Trabzon Fatih Lisesi' ni bitirdi. Aynı yıl Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Endüstri Mühendisli Bölümünü kazandı. Bu bölümden 1992 yılında mezun olarak Eylül 1992' de Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim dalında yüksek lisansa başladı. Haziran 1993' de Fen Bilimleri Enstitüsünce açılan araştırma görevlisi kadrosuna atandı. Aynı kadroda çalışmalarına devam etmektedir.

